

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor
gemeentelijk archeologiebeleid

ir. M.M. Peeters

RAAP Archeologisch Adviesbureau BV, 2010

provincie limburg

Dit project is tot stand gekomen met subsidie van de Provincie Limburg

Archeologisch Adviesbureau

Colofon

Opdrachtgever: gemeente Echt-Susteren

Titel: Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Status: eindversie

Datum: december 2009

Auteur: *ir. M.M. Peeters*

Projectcode: LEVW

Bestandsnaam: RA1951_LEVW.indd

Projectleider: ir. M.M. Peeters

ARCHIS-vondstmeldingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-waarnemingsnummers: niet van toepassing

ARCHIS-onderzoeksmeldingsnummer/CIS-code: niet van toepassing

Bewaarplaats documentatie: RAAP Zuid-Nederland

Autorisatie: drs. W. De Baere & dr. M. Verhoeven

ISSN: 0925-6229

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V.

Leeuwendeldseweg 5b

1382 LV Weesp

Postbus 5069

1380 GB Weesp

telefoon: 0294-491 500

telefax: 0294-491 519

E-mail: raap@raap.nl

© RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V., 2009

RAAP Archeologisch Adviesbureau B.V. aanvaardt geen aansprakelijkheid voor eventuele schade voortvloeiend uit het gebruik van de resultaten van dit onderzoek of de toepassing van de adviezen.

Samenvatting

Doel en status deelrapport

Dit deelrapport, behorende bij de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (deelrapporten I en II), geeft een eerste aanzet voor archeologiebeleid voor de gemeente Echt-Susteren. De gemeentelijke bevoegdheden op het gebied van de archeologische monumentenzorg zijn hierin uitgewerkt. Bovendien is inzichtelijk gemaakt wat in de (nabije) toekomst door de gemeente op het gebied van de archeologische monumentenzorg geregeld dient te worden. Hierbij wordt voornamelijk uitgegaan van de wettelijke verplichtingen die de gemeente heeft. Bovendien is een aantal optionele scenario's uitgewerkt. Dit rapport heeft voornamelijk geen formele status. Door het maken van een aantal beleidskeuzen en het uitwerken van een (eerste) gemeentelijke visie ten aanzien van het archeologische erfgoed, kan de inhoud van dit rapport op relatief eenvoudige wijze worden omgezet in een gemeentelijk beleidsdocument, zoals een start- of beleidsnota archeologie. Pas met een formele juridische status van beleidsregel wordt de nota voor de gemeente officieel richtinggevend.

Een archeologiebeleid voor de gemeente Echt-Susteren

Sinds de invoering van het nieuwe archeologiebestel ligt de beslissingsbevoegdheid ten aanzien van archeologische waarden voornamelijk op het gemeentelijk bestuurlijk niveau. Om verantwoord met die bevoegdheden om te kunnen gaan, is het opstellen van gemeentelijk archeologiebeleid noodzakelijk. De volgende onderdelen, die in gemeentelijk archeologiebeleid aan de orde kunnen komen, zijn in dit rapport verder uitgewerkt:

1. Opstellen start- of beleidsnota archeologie (hoofdstuk 4; § 4.2).
2. Vaststellen doelstelling en uitgangspunten van het gemeentelijk archeologisch beleid (§ 4.3 en § 4.4).
3. Vervaardigen en vaststellen archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (§ 4.5) en de juridische verankering hiervan (§ 4.6 en hoofdstuk 5).
4. Begeleiden van het archeologisch onderzoekstraject (§ 4.7).
5. Vastleggen van onderzoeksresultaten (§ 4.8).
6. Opstellen gemeentelijk selectiebeleid (§ 4.9).
7. Fysieke bescherming en inrichting archeologische terreinen en aanwijzen nieuwe archeologische monumenten (§ 4.10).
8. Het opzetten van een digitaal informatiesysteem (§ 4.11).
9. Opstellen gemeentelijke onderzoeksagenda (§ 4.12).
10. Opstellen gemeentelijke onderzoekseisen (§ 4.13).
11. Communicatie, presentatie en voorlichting (hoofdstuk 6).
12. Organisatie en financiën (hoofdstuk 7).

De onderdelen 1 t/m 4 kunnen worden gezien als verplichte stappen die nodig zijn om aan de minimale verplichting van een goede erfgoedzorg te kunnen voldoen. De onderdelen 5 t/m 11 zijn ter inspiratie opgenomen en kunnen in de toekomst verder worden uitgewerkt. Deze laatste lijst is niet limitatief en kan door de gemeente worden aangevuld met eigen wensen en ideeën.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Inhoud

Samenvatting	5
1 Naar eigen AMZ-beleid	9
1.1 Aanleiding	9
1.2 Doelstelling	10
1.3 Status van dit rapport	10
1.4 Opbouw en indeling van dit rapport	11
2 Wettelijk kader	13
2.1 Europa: Verdrag van Malta	13
2.2 Wet op de archeologisch Monumentenzorg	13
2.3 Wet ruimtelijke ordening (Wro)	15
3 Huidig beleidskader	17
3.1 Het Rijk	17
3.2 Provincie	20
3.3 Gemeente	23
4 Toekomstig archeologiebeleid gemeente Echt-Susteren	27
4.1 Inleiding	27
4.2 Opstellen start- of beleidsnota archeologie	28
4.3 Doelstelling van het archeologisch beleid	28
4.4 Uitgangspunten van het archeologisch beleid	29
4.5 De archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart	30
4.6 Juridische verankering archeologische kaarten	31
4.7 Begeleiden van het archeologisch onderzoekstraject	31
4.8 Vastleggen van onderzoeksresultaten	33
4.9 Gemeentelijk selectiebeleid	33
4.10 Fysieke bescherming en inrichting archeologische terreinen en aanwijzen nieuwe archeologische monumenten	35
4.11 Een integraal digitaal informatiesysteem	35
4.12 Gemeentelijke onderzoeksagenda	36
4.13 Gemeentelijke onderzoekseisen	36

5 Juridische verankering kaarten	37
5.1 Inleiding	37
5.2 Bestemmingsplanprocedure t.b.v. nieuwe ontwikkelingen	37
5.3 Actualisatie bestemmingsplan	39
5.4 Projectbesluiten, ontheffingen, sloopvergunningen	42
5.5 Ondergrenzen	43
5.6 Beheersverordening	44
5.7 Archeologie- of erfgoedverordening	44
6 Communicatie, presentatie en voorlichting	45
6.1 Archeologie als inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen	45
6.2 Bewoners en gebruikers betrekken in de planvorming	45
6.3 Kennisoverdracht en publieksparticipatie	46
7 Organisatie en financiën	49
7.1 Gemeentelijke organisatie	49
7.2 Financiën	51
Literatuur	59
Gebruikte afkortingen	60
Verklarende woordenlijst	61
Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen	62
Bijlage 1: Ondergrenzen – een onderbouwing	63
Bijlage 2: Fasering van de AMZ	68
Bijlage 3: Voorbeeldregels	69

1 Naar eigen AMZ-beleid

In de deelrapporten I en II is de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, die voor de gemeente Echt-Susteren is opgesteld, uitgebreid toegelicht. Deze nieuwe kaarten betekenen een eerste stap in het nieuw op te stellen archeologiebeleid van de gemeente. Maar hoe nu verder? Hoe kunnen deze kaarten gebruikt worden om het eigen archeologiebeleid verder vorm te geven? Een eerste aanzet hiertoe is in dit rapport uitgewerkt.

1.1 Aanleiding

Waarom archeologiebeleid?

Het behoud van cultuurhistorische waarden, waar archeologische waarden deel van uitmaken, is belangrijk.¹ Voor bewoners, voor toeristen, nu en in de toekomst. Het cultuurlandschap is immers onderdeel van ons gemeenschappelijk erfgoed. Om onze eigen bewoningsgeschiedenis beter te kennen en het landschap meer schoonheid, diepgang en gelaagdheid te geven, zullen we zorgvuldig met dit erfgoed om moeten springen.

Behoud betekent echter niet dat er geen ruimte is voor nieuwe ontwikkelingen. Het landschap wordt steeds opnieuw ingericht, afhankelijk van de eisen van de tijd. Cultuurhistorische waarden kunnen bij de inrichting van onze ruimte een bron van inspiratie zijn en tegelijk iets van het verleden zichtbaar houden. Zo kunnen ze de kwaliteit van de leefomgeving verhogen. In zowel Europese, als nationale beleidsdocumenten is het belang van de cultuurhistorische waarden geschetst en de wijze waarop deze kunnen bijdragen aan het landschap van de toekomst. Hierdoor krijgen deze waarden een steeds belangrijkere rol bij de inrichting van de ruimte.

Nieuwe gemeentelijke rol

Als uitvloeisel van de ondertekening van het Verdrag van Malta in 1992 is de Monumentenwet 1988 op een aantal punten gewijzigd en aangevuld. Deze wijzigingen en aanvullingen zijn verwoord in de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz), die op 1 september 2007 van kracht is geworden. De Wamz is een zogenaamde wijzigingswet waarmee ook een aantal aanvullingen of wijzigingen is doorgevoerd in een aantal andere wetten (zie § 2.2). Het wetsvoorstel sluit daardoor zoveel mogelijk aan op bestaande wet- en regelgeving.

De Monumentenwet uit 1988 én de wijzigingen daarop via de Wamz worden in deze nota verder aangeduid als de Monumentenwet. Deze wet vormt de basis voor het archeologiebeleid van gemeenten.

¹ Cultuurhistorie is een verzamelterm voor een aantal historische vakgebieden: archeologie, historische geografie, historische bouwkunde en toponymie.

Met deze nieuwe wet is archeologie voortaan een verplicht en geïntegreerd onderdeel van het ruimtelijke besluitvormingsproces. Er is sprake van decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden: gemeenten krijgen de verplichting hun verantwoordelijkheid voor het behoud van het archeologische erfgoed te nemen. Zij krijgen een kerntaak in de uitvoering van de archeologische monumentenzorg, omdat ze bij de ruimtelijke besluitvorming het archeologische belang zullen moeten afwegen tezamen met andere belangen. Samenhangend met hun specifieke verantwoordelijkheid voor de inrichting van het grondgebied liggen, volgens de logica van deze wet, op gemeentelijk niveau immers de meest praktische mogelijkheden om de kwaliteit van de leefomgeving te handhaven of te versterken. Voor gemeenten betekent het nieuwe beleid nieuwe taken, maar eventueel ook een zorg minder. Eigen beleid voor de archeologische monumentenzorg heeft immers ook voordelen. De gemeente kan zelf het initiatief nemen, de regie voeren en efficiënter omgaan met de ruimtelijke inrichting.

De gemeente Echt-Susteren handelt sinds een aantal jaar steeds meer in 'in de geest van Malta' en heeft hiermee inmiddels al veel praktijkervaring opgedaan. In grote lijnen wordt echter nog steeds het voormalige provinciale beleid gevolgd. De gemeente is er nog niet aan toe gekomen eigen archeologiebeleid met bijbehorend instrumentarium uit te werken. Om optimaal gebruik te kunnen maken van de voordelen die de nieuwe taken en bevoegdheden bieden, is het ontwikkelen van een eigen archeologiebeleid noodzakelijk.

Dit rapport is vervaardigd ter ondersteuning van de ontwikkeling en implementatie van het gemeentelijke archeologiebeleid van de gemeente Echt-Susteren. Het betreft een beleidsmatige toevoeging op de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart die in de deelrapporten I en II verder is toegelicht en uitgewerkt.

1.2 Doelstelling

Dit rapport dient *een eerste aanzet* te geven voor het formuleren van eigen gemeentelijk archeologiebeleid. De gemeentelijke bevoegdheden op het gebied van de archeologische monumentenzorg zijn hierin uitgewerkt. Bovendien is inzichtelijk gemaakt wat er in de (nabije) toekomst door de gemeente op het gebied van de archeologische monumentenzorg geregeld dient te worden, om minimaal te voldoen aan de wettelijke verplichtingen die de gemeente heeft. Bovendien zijn een aantal optionele scenario's uitgewerkt.

1.3 Status van dit rapport

Dit rapport dient in eerste plaats ter ondersteuning en inspiratie voor de personen die belast zijn met het aspect archeologie binnen de gemeente. Het document heeft vooralsnog geen formele status.

Door het maken van een aantal beleidskeuzen en het uitwerken van een gemeentelijke visie ten aanzien van het archeologische erfgoed, kan de inhoud van dit rapport op relatief eenvoudige wijze worden omgezet in een gemeentelijk beleidsdocument, zoals een start- of beleidsnota. Deze start- of beleidsnota kan vervolgens door de gemeenteraad worden vastgesteld, zodat de uitgangspunten van de gemeentelijke archeologische monumentenzorg voor de komende periode (bijvoorbeeld 2009-2014) voor een ieder duidelijk zijn.

Er moet worden opgemerkt dat in dit rapport de gemeentelijke ambitie, visie en lange termijn doelen op de archeologische monumentenzorg slechts worden aangestipt. Deze zullen in de nabije toekomst nader moeten worden ingevuld.

1.4 Opbouw en indeling van dit rapport

Dit rapport bevat in eerste instantie een beschrijving van de huidige situatie (nulmeting). Hiertoe worden in de hoofdstukken 2 en 3 het actuele wettelijke en beleidsmatige kader geschetst. Dit betreft achtergrondinformatie die nodig is om de rest van het rapport te kunnen plaatsen. Het hart van dit rapport wordt gevormd door de hoofdstukken 4 t/m 7, die zich richten op de toekomst. In hoofdstuk 4 staat een advies omtrent het toekomstige archeologiebeleid van de gemeente Echt-Susteren, waarbij naast de wettelijke verplichtingen ook wordt aangegeven welke onderwerpen nog meer aan bod kunnen komen. In hoofdstuk 5 is toegelicht hoe de archeologische beleidsadvieskaart juridisch in het beleid kan worden verankerd. Hoofdstuk 6 richt zich specifiek op de mogelijkheden ten aanzien van communicatie, presentatie en voorlichting. Tenslotte wordt in hoofdstuk 7 ingegaan op de consequenties voor de gemeentelijke financiën en middelen.

De onderdelen die in dit rapport staan beschreven, zijn dikwijls nog niet gedetailleerd voor de gemeente Echt-Susteren uitgewerkt. Deze opdracht was bewust beperkt van opzet om de gemeente de mogelijkheid te geven, zelf te bepalen welke onderdelen ze relevant acht en verder wil uitwerken. De onderdelen die de gemeente graag in haar eigen beleid wil opnemen, dienen dus nog gespecificeerd te worden, waarbij een (nog uit te werken) gemeentelijke visie als leidraad kan dienen. RAAP kan, indien de gemeente dit wenst, dit proces verder ondersteunen en begeleiden.

Op verzoek van de gemeente is in dit rapport aangegeven wat in ieder geval door de gemeente op korte termijn **moet** worden geregeld, uitgaande van de wettelijke vereisten (minimale invulling) en waar de **eventuele kansen voor de toekomst** liggen (hoger ambitieniveau).

In een ideale situatie zou de gemeente Echt-Susteren in de toekomst kunnen kiezen voor een hoger ambitieniveau. De gemeente heeft recreatie en toerisme hoog op de politieke agenda staan (beleidsspeerpunt). Een actief beleid ten aanzien van cultuurhistorie zou hierbij ondersteunend kunnen werken door de kansen die dit biedt beter te benutten: de kwaliteit van de leefomgeving kan er onder andere door worden verhoogd, de identiteit van de streek worden versterkt en toeristisch-recreatieve activiteiten worden gestimuleerd. Om dit hogere ambitieniveau in de toekomst te kunnen waarmaken, zijn in dit rapport aanbevelingen en suggesties gedaan die als een 'menukaart' kunnen worden gezien.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

2 Wettelijk kader

In dit hoofdstuk staat het wettelijke kader op het gebied van archeologie centraal. Allereerst komt de huidige wetgeving met betrekking tot archeologie aan de orde. Behalve het archeologisch wettelijk kader is ook de (nieuwe) Wet ruimtelijke ordening (Wro) van belang, welke dan ook kort de revue zal passeren.

2.1 Europa: Verdrag van Malta

Het Europese verdrag betreffende de bescherming van het archeologische erfgoed is in 1992 in Valletta (Malta) ondertekend door de ministers van Cultuur van de landen aangesloten bij de Raad van Europa. Dit verdrag wordt het 'Verdrag van Malta' genoemd (Ministerie van WVC en BZ, 1992). Het verdrag van Malta heeft als doel archeologische waarden in Europa te beschermen als onvervangbaar onderdeel van het culturele erfgoed (artikel 1). Het accent ligt op het streven naar het behoud en beheer van archeologische waarden in de bodem en op het zoveel mogelijk beperken van (de noodzaak van) archeologische opgravingen (artikel 2). Het verdrag bepaalt dat archeologische waarden voortaan expliciet bij de besluitvorming over ruimtelijke ingrepen moeten worden meegewogen. Waar mogelijk dienen de archeologische waarden te worden ontzien (behoud *in situ*). Wanneer bescherming en inpassing van archeologisch waardevolle terreinen niet mogelijk blijkt, zal de historische informatie door middel van verantwoord archeologisch onderzoek moeten worden veilig gesteld (behoud *ex situ*). Om deze doelstelling te bereiken, moet het archeologische belang volledig erkend worden in planologische besluitvormingsprocessen (artikel 5).

De veroorzaker van de bodemverstoring is verantwoordelijk voor het vroegtijdig (laten) uitvoeren van archeologisch onderzoek en de financiering daarvan (het 'veroorzaker-betaalt-principe'; artikel 6). Onderzoek moet worden uitgevoerd door deskundigen en worden afgesloten met een schriftelijke wetenschappelijke verslaglegging (artikel 7).

Een informatieplicht is vastgelegd in de vorm van verplichte uitwisseling van informatie en het actueel houden van een databank met archeologische gegevens (artikels 7 en 8). Het verdrag verplicht ook voorlichting aan het publiek en publiekgerichte ontsluiting van archeologische waarden om bij het publiek meer begrip te ontwikkelen voor het belang van het archeologische erfgoed (artikel 9).

2.2 Wet op de archeologisch Monumentenzorg

Invoering van het Verdrag van Malta in de Nederlandse wetgeving heeft plaatsgevonden door de Monumentenwet 1988 (Ministerie van OCenW, 1988) gedeeltelijk te wijzigen en aan te vullen door middel van de Wet op de archeologische monumentenzorg (Wamz; Ministerie van OCenW, 2006). Door de Wamz is tevens een aantal wijzigingen doorgevoerd in de Ontgrondingenwet, de Woningwet, de Wet Milieubeheer en het Besluit Ruimtelijke Ordening. Er is voor gekozen om zoveel

mogelijk aan te sluiten bij bestaande regelgeving, om extra wet- en regelgeving te vermijden en om de integratie te bevorderen. De wetwijziging is op 1 september 2007 in werking getreden.

De (herziene) Monumentenwet bevat de meest relevante bepalingen op het gebied van de archeologie. Doelstelling van deze wet is archeologische waarden waar nodig te beschermen, zonder meer maatschappelijke lasten in het leven te roepen dan strikt noodzakelijk is. Vergeleken met de doelstelling van het Verdrag van Malta kent de Monumentenwet dus een nuancering. Hiermee heeft de wetgever aangegeven dat de bescherming van archeologie proportioneel dient te zijn. Dit geeft ruimte voor een belangenafweging. De herziene monumentenwetgeving kent een aantal uitgangspunten, die veelal aansluiten bij het verdrag van Malta. De meest relevante zijn:

- behoud en beheer in de bodem;
- versterking relatie archeologie en ruimtelijke ordening;
- verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed;
- invoering 'verstoorder-betaalt-principe'.
- De monumentenwet 1988 en de wijzigingen daarop kunnen worden geraadpleegd via <http://wetten.overheid.nl>.

Behoud en beheer in de bodem

Het uitgangspunt van de nieuwe wet, behoud *in situ*, is erop gericht archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem te bewaren. Het uitgangspunt van behoud *in situ* is niet bedoeld om alles voor altijd in de bodem te behouden. De achterliggende gedachte is dat komende generaties meer en betere technieken zullen hebben om archeologische resten te onderzoeken en tevens over een grotere kennis zullen beschikken om wat zij vinden te kunnen verklaren. Als behoud *in situ* niet mogelijk is, dan is het zaak door middel van onder meer opgravingen zoveel mogelijk gegevens te verzamelen over de archeologische vondst. Dit wordt aangeduid als behoud *ex situ*. Ook hier geldt het proportionaliteitsbeginsel. De verplichting op te graven moet kunnen worden gerechtvaardigd door het belang van de archeologische site.

Versterking relatie archeologie en ruimtelijke ordening (RO)

De relatie tussen archeologie en RO zal moeten worden versterkt, zodat behoud en beheer van het bodemarchief onderdeel worden van het planologische besluitvormingsproces. Dit uitgangspunt is er met name op gericht al vroeg in de ruimtelijke ordening rekening te houden met archeologie. De invoering hiervan wordt geregeld via bestemmingsplannen, projectbesluiten, ontheffingen, vergunningen, de MER-plichtige activiteiten en ontgroningen. Het vroegtijdige rekening houden met archeologische waarden is in het belang van initiatiefnemers van projecten en, daaraan voorafgaand, van plannenmakers. Het is immers kostenreducerend als met de aanwezigheid van archeologische waarden tijdig rekening kan worden gehouden; deze waarden kunnen dan worden meegewogen in het totaal van de planvoorbereiding, het bepalen van locaties, dan wel de concrete planinrichting. Op deze wijze kan het streven naar behoud *in situ* worden gemaximaliseerd. Daarnaast is de aanwezigheid van archeologische sporen ook een factor die kan bijdragen aan de kwaliteit en identiteit van de openbare ruimte.

Verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed

De informatievoorziening richting burgers dient te worden verbeterd, zodat zij meer betrokken (actief en passief) raken bij het cultureel erfgoed. Met een verbeterde informatievoorziening zal het draagvlak voor cultuurhistorie steeds groter worden. Zonder dit draagvlak zal de archeologische monumentenzorg de zorg van slechts enkelen zijn en blijven.

Invoering 'verstoorder-betaalt-principe'

De kosten voor de noodzakelijke archeologische werkzaamheden komen ten laste van de initiatiefnemer tot de bodemversturende activiteit. Dit financiële aspect vormt mede de stimulans om het behoud en beheer met betrekking tot archeologie tijdens het planologische besluitvormingsproces serieus te nemen. Ook hier geldt het proportionaliteitsbeginsel. In bijzondere situaties kan aan de initiatiefnemer van de bodemverstoring een vergoeding worden toegekend. Daarbij moet vooral worden gedacht aan excessieve kosten als gevolg van opgravingen. Of dergelijke kosten als excessief moeten worden gekwalificeerd, is sterk afhankelijk van het (financiële) belang van de aanvrager, diens draagkracht, de mogelijkheden om naar een andere locatie om te zien en dergelijke.

2.3 Wet ruimtelijke ordening (Wro)

Decentralisatie is de kern van de nieuwe Wet op de ruimtelijke ordening, afgekort als Wro (Ministerie van VROM, 2006). Het bestemmingsplan is in de Wet ruimtelijke ordening ge(her)positioneerd als het centrale instrument binnen de ruimtelijke ordening (zie kader voor de belangrijkste veranderingen ten gevolge van de nieuwe Wro). De sturingsfilosofie ten opzichte van de oude Wro is sterk gewijzigd. In plaats van toetsing achteraf is er nu sprake van het zoveel mogelijk van te voren aangeven van provinciale en nationale belangen richting de gemeente. De herziene Wro kan worden geraadpleegd via <http://wetten.overheid.nl>.

Overzicht van de belangrijkste veranderingen als gevolg van de Wro (Bron: brochure 'De nieuwe Wro geeft ruimte': Ministerie van VROM, 2007)

- Gemeenten zijn verplicht een structuurvisie op te stellen, waarin zij de hoofdpunten van hun ruimtelijk beleid neerleggen.
- Gemeenten stellen voor het gehele grondgebied één of meerdere bestemmingsplannen vast.
- Bestemmingsplannen hoeven niet langer te worden goedgekeurd door de provincie (m.u.v. projecten die worden uitgevoerd in provinciale aandachtsgebieden; zie § 3.2.2).
- Voor gebieden waar geen ruimtelijke ontwikkelingen worden voorzien, kan een beheersverordening worden gemaakt, in plaats van een bestemmingsplan.
- Provincie en Rijk geven zo veel mogelijk van tevoren aan welke provinciale en nationale belangen doorwerken richting de gemeente.
- Provincie en Rijk kunnen tijdens de bestemmingsplanprocedures zienswijzen indienen of een aanwijzing geven.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

- Gemeenten moeten eens in de tien jaar controleren of hun bestemmingsplannen en beheersverordeningen nog actueel zijn.
- Gemeenten doen jaarlijks verslag van hun ruimtelijk beleid.
- Gemeenten krijgen de plicht hun ruimtelijke plannen digitaal op te slaan en te beheren (Digitale Uitwisseling in Ruimtelijke Processen. DURP).
- Om bepaalde projecten voortvarend aan te kunnen pakken, kan gebruik worden gemaakt van een projectbesluit. Het projectbesluit moet wel gevolgd worden door aanpassing van het bestemmingsplan c.q. de beheersverordening.

3 Huidig beleidskader

Vanuit de herziene Monumentenwet en de Wro hebben de diverse overheden bepaalde taken en bevoegdheden gekregen. De belangrijkste wettelijke taken en bevoegdheden van Rijk, provincie en gemeenten worden hieronder beschreven. Vervolgens dienen deze nieuwe verantwoordelijkheden te worden vertaald naar beleid en uitvoering. Dit proces is momenteel volop gaande, maar nog lang niet afgerond. De huidige stand van zaken van dit lopende proces wordt toegelicht. De nulsituatie (actuele praktijk) die op gemeentelijk niveau wordt geschetst, vormt vervolgens het kader voor het toekomstige archeologiebeleid van de gemeente Echt-Susteren (hoofdstuk 4 en verder).

3.1 Het Rijk

3.1.1 Taken en bevoegdheden

Het archeologisch rijksbeleid wordt in naam van de minister van OCenW uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (tot 11 mei 2009 Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten [RACM] genoemd). Daar waar monumentale, archeologische of cultuurlandschappelijke waarden van nationaal of internationaal belang in het geding zijn, neemt de Rijksdienst het initiatief in zake behoud, bescherming, onderhoud en onderzoek. Het Rijk heeft samengevat de volgende bevoegdheden en taken:

- Het Rijk zorgt ervoor dat het archeologische belang wordt betrokken in rijksprojecten (Rijk als initiatiefnemer).
- Het Rijk heeft een wettelijke adviesrol bij projecten waarvoor een MER wordt opgesteld. De Provincie zal, als zij bevoegd gezag is in de MER-procedure, in principe de adviezen van de MER-commissie overnemen.
- Het Rijk kan gebieden aanwijzen tot beschermd (archeologisch) rijksmonument (artikel 3, lid 1).
- Het Rijk verleent de vergunningen tot wijziging, afbraak of verwijdering (artikel 11 e.v.) van een archeologisch rijksmonument.
- Het Rijk verstrekt – uiteraard na toetsing – de opgravingsvergunningen aan opgravende instanties (artikel 45-48).
- Het Rijk kan bepaald onderzoek aan een universiteit toewijzen in het kader van ondersteuning van het wetenschappelijk onderwijs (artikel 49).
- Het Rijk dient een centraal archeologisch informatiesysteem in stand te houden (artikel 55).
- De minister (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed) kan werk stilleggen (artikel 56) en betreding van terreinen opleggen (gedoogplicht conform artikel 57).

3.1.2 Beleid en uitvoering

Rijksbeleid

Behalve de verantwoordelijkheid voor de uitvoering van het rijksarcheologiebeleid en de handhaving van de Monumentenwet, is de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed ook medeverantwoordelijk voor het gebouwde en landschappelijke erfgoed. Het archeologiebeleid is dan ook integraal onderdeel van het rijksbeleid ten aanzien van cultuurhistorie en Ruimte. De Uitgangspunten van het te voeren beleid zijn verwoord in de Cultuurnota 2005-2008 (Ministerie van OCenW, 2004), de Nota Belvedere (Ministeries van OCenW, LNV, VROM en VenW, 1999) en de Nota Ruimte (Ministeries van VROM, LNV en EZ, 2006). Relevant voor het toekomstige rijksbeleid met betrekking tot cultuurhistorie en ruimte is ook de rijksnotitie Kunst van Leven (Ministerie van OCenW, 2007), waarin de hoofdlijnen van het toekomstige cultuurbeleid zijn uiteengezet en de modernisering van de Monumentenzorg (MoMo) is aangekondigd. De beleidsuitgangspunten die in deze documenten staan verwoord, hebben rechtstreekse invloed op het provinciale en gemeentelijke beleid.

Nota Belvedere & Modernisering Monumentenzorg

In het verleden verdwenen bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen vaak waardevolle cultuurhistorische kenmerken. Om dat tegen te gaan, is door de rijksoverheid een beleid opgesteld dat voorwaarden schept om de cultuurhistorische identiteit sterker richtinggevend te laten zijn bij deze processen. Daartoe is in juni 1999 de nota Belvedere uitgebracht. De twee belangrijkste doelen van de Nota Belvedere zijn:

- het erkennen en herkenbaar houden van de cultuurhistorische identiteit in het stedelijk en landelijk gebied als kwaliteit en uitgangspunt voor verdere ontwikkelingen;
- het versterken en benutten van de cultuurhistorische identiteit en de daarvoor bepalende kwaliteiten van de cultuurhistorisch meest waardevolle gebieden van Nederland, de zogenaamde Belvederegebieden en -steden. In het noorden schampt een Belvederegebied de gemeente Echt-Susteren. Het betreft het Belvederegebied 'Roergebied'. De locatie en een omschrijving van dit Belvederegebied is terug te vinden op de website van het ministerie van OCenW (www.minocw.nl).

Het Belvedere-beleid is inmiddels onderdeel geworden van het ruimtelijk beleid. In verschillende rijksnota's, zoals de Nota Ruimte zijn de ideeën uit de Nota Belvedere terug te vinden. Het Belvedere-beleid is in 2007 geëvalueerd. Uit deze evaluatie bleek dat veel bereikt is, maar er ook nog veel werk verzet moet worden. In 2009 wordt het tienjarige Belvedere programma afgesloten en gaat het beleid een nieuwe fase in. De toekomst van Belvedere hangt daarbij samen met de voorgestelde modernisering van de monumentenzorg (MoMo) in 2009. De moderne monumentenzorg moet minder object- en meer gebieds- en ontwikkelingsgericht worden. Belangrijk element in de voorstellen voor het nieuwe stelsel is dat de cultuurhistorie vroeg in het ontwikkelingsproces wet- telijk geborgd wordt. Overwogen wordt gemeenten een taak te geven om alle cultuurhistorische elementen, net zoals dat nu verplicht is voor archeologische waarden, in het bestemmingsplan te laten beschermen (Ministerie van OCenW, 2008).

Nota Ruimte

In de Nota Ruimte heeft het Rijk de uitgangspunten voor de ruimtelijke ontwikkeling van Nederland vastgelegd. Het gaat om inrichtingsvraagstukken die spelen tussen nu en 2020, met een doorkijk naar 2030. In de nota worden de hoofdlijnen van beleid aangegeven, waarbij de ruimtelijke hoofdstructuur van Nederland een belangrijke rol zal spelen. De nota heeft vier algemene doelen, waarvan de waarborging van waardevolle groengebieden (behouden en versterken natuurlijke, landschappelijke en culturele waarden) er één is.

In de nota worden 20 nationale landschappen onderscheiden. Deze landschappen hebben elk een unieke combinatie van cultuurhistorische en natuurlijke elementen en vertellen daarmee het verhaal van Nederland. Vandaar dat ze binnen het beleid een extra impuls krijgen (meer hierover in het dossier Nota Ruimte op de website van het Ministerie van VROM; www.vrom.nl).

In het zuidwestelijk deel van de gemeente Echt-Susteren ligt het nationaal landschap *Zuid-Limburg* (zie kader).

Nationaal landschap Zuid-Limburg

Holle wegen, plateaus, steile hellingen en vakwerkboerderijen – dat kan alleen maar Zuid-Limburg zijn. Ook graften, kapelletjes, hoogstamboomgaarden en kruisbeelden zijn typisch voor het gebied. Water, vruchtbare löss, silex, kalksteen en het reliëf zijn lange tijd bepalend geweest voor de menselijke bewoning. Het cultuurhistorisch erfgoed is uitzonderlijk gaaf en gevarieerd.

Nationaal Landschap Zuid-Limburg is een rivierterrassenlandschap, doorsneden door diep ingesneden dalen, waarbij de rotsachtige ondergrond dagzoomt in de steile dalhellingen. Waar de ondergrond ondoorlatend is, ontspringen bronnen die vervolgens als bronbeekjes afwateren op de Geul, de Gulp, de Geleenbeek en de Maas. Deze landschappelijke opbouw geeft over een korte afstand een grote afwisseling tussen de weidse, open plateaus en de intieme, besloten dalen.

Vanwege de aanwezigheid van silex (vuursteen) en de vruchtbare grondsoort löss kent Zuid-Limburg de langste bewoningsgeschiedenis van Nederland. In het Savelsbos bij Rijckholt en in de zuidelijke helling van het Geuldal bij Valkenburg zijn wereldwijd unieke, 6000 jaar oude vuursteenmijnen te bezoeken. In de omringende steden tonen musea de overblijfselen van de Romeinse nederzettingen.

Al wandelend of fietsend kunnen tal van andere bezienswaardigheden worden aangedaan. Om er enkele te noemen: orchideeënweiden in het Gerendal, de bronbeekjes met vuursala-manders in het Bunderbos en kastelen, kloosters en watermolens in het Geuldal. Natuurlijk mogen de middeleeuws aandoende carré- en vakwerkboerderijen in de talrijke gehuchten en dorpen niet in het lijstje ontbreken.

Voorden, plekken waar een weg zonder brug een beek kruist, komen buiten Limburg maar sporadisch voor. Ze blijven een spannend punt in een wandeling.

Kernkwaliteiten van dit landschap

- Schaalcontrast van zeer open naar besloten
- Het groene karakter
- Reliëf en ondergrond
- Rijk en gevarieerd cultuurhistorisch erfgoed

Uitvoering van het rijksbeleid

Hoe geeft het Rijk concreet invulling aan het archeologiebeleid? De wettelijke taken worden namens de minister uitgevoerd door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Afspraken tussen de Rijksdienst en de provincies worden vastgelegd in zogenaamde cultuurconvenanten. Afstemming en doorwerking van het ruimtelijke rijksbeleid vindt ondermeer plaats via de Provinciaal Planologische Commissie (PPC). De Rijksdienst heeft ook met andere instanties convenanten afgesloten voor de uitvoering van de zorg voor het archeologische erfgoed, zoals met Rijkswaterstaat, Dienst Landelijk Gebied, Staatsbosbeheer, de Gasunie en het Ministerie van Defensie. De Rijksdienst is in deze convenanten gesprekspartner en adviseur. Alleen in het geval van archeologische rijksmonumenten is de Rijksdienst het bevoegde gezag.

Als nationaal kenniscentrum voor het archeologische, gebouwde en landschappelijke erfgoed levert de Rijksdienst informatie, kennis en expertise. Belangrijke instrumenten voor de gemeente zijn (zie ook verklarende woordenlijst, achter in dit document):

- de archeologische monumentenkaart, AMK (RACM, 2009);
- de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden, IKAW (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2009);
- de digitale database ARCHIS (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, 2001-2009)
- de kennisinfrastructuur cultuurhistorie, KICH (KICH, 2009);
- de nationale onderzoeksagenda archeologie, NOaA (Projectgroep NOaA, 2006).

De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed heeft ook de taak toezicht te houden op de uitvoering van archeologische werkzaamheden en de naleving van de Monumentenwet. Dit werk heeft de Rijksdienst uitbesteed aan de Erfgoedinspectie (RIA). De Erfgoedinspectie ziet erop toe dat de regels voor behoud, beheer en omgang met het erfgoed worden nagekomen. Ze stimuleert verbeteringen op deze gebieden. Waar nodig treedt zij op bij incidenten.

3.2 Provincie

3.2.1 Taken en bevoegdheden

De provincie is bij de meeste ontgrondingen het bevoegd gezag en moet als gevolg van de Ontgrondingenwet het archeologische belang toetsen en meewegen bij deze projecten. Ook bij gemeente-overschrijdende (provinciale) projecten is de provincie bevoegd gezag. De provincie kan vanuit deze bevoegdheid verplichten tot archeologisch onderzoek. Bovendien heeft de provincie op basis van de nu vigerende Monumentenwet de bevoegdheid om archeologische attentiegebieden aan te wijzen. Attentiegebieden zijn gebieden die archeologisch waardevol zijn, of *naar verwachting* archeologisch waardevol zijn, maar die binnen bestaande bestemmingsplannen onvoldoende worden beschermd. Indien een bepaald gebied door de Provincie wordt aangewezen als attentiegebied, moet de gemeenteraad – binnen een door Provinciale Staten te stellen termijn – voor dit gebied een nieuw bestemmingsplan vaststellen (artikel 44). De provincie gaat er vooralsnog vanuit dat gemeenten die over een archeologische beleidskaart – en kader – beschikken, voldoende rekening houden met de archeologische waarden. De provincie zal daarom terughoudend zijn met het aanwijzen van attentiegebieden.

De provincie is verantwoordelijk voor de instandhouding van een depot en kan eisen stellen voor een verantwoorde en toegankelijke opslag. Op verzoek van een gemeente kan de provincie ook een gemeentelijk depot aanwijzen (artikel 51).

3.2.2 Beleid en uitvoering

Cultuurbeleid 2009-2012

Het cultuurbeleid van de provincie Limburg is vastgelegd in het provinciaal Beleidskader Cultuur 2009-2012 (Provincie Limburg, 2008). Hierin wordt het gehele culturele veld, waaronder ook archeologie en monumenten, bestreken. Het beleidskader schetst de ambities en hoofdlijnen van het meerjarenbeleid van de provincie (meer hierover in het dossier cultuurbeleid op www.Limburg.nl). In dit document spreekt de provincie een aantal ambities uit ten aanzien van de archeologische monumentenzorg. Het betreft onder andere het (beter) open stellen van het provinciale depot, het streven naar archeologievriendelijke natuurontwikkeling, het vergroten van het draagvlak voor archeologie en een verbeterde ondersteuning van amateur-archeologen.

Als belangrijkste ambitie wil de provincie de effectiviteit en kwaliteit van de archeologische onderzoeken in Limburg vergroten. Dit wil zij vooral bereiken door in te zetten op zogenaamde archeologische aandachtsgebieden. Met dit laatste punt sluit de provincie nauw aan bij het gedachtegoed zoals dat in de herziene Monumentenwet is verwoord.

Provinciaal Omgevingsplan Limburg (POL, 2006; actualisatie 2008)

Het POL beschrijft op hoofdlijnen de provinciale visie én de uitwerking hiervan op het omgevingsbeleid. Het is een document met een zeer ruime reikwijdte. Het is in de eerste plaats een streekplan. Bovendien kan het gezien worden als het provinciaal waterhuishoudingplan, het provinciaal milieubeleidsplan en het bevat de hoofdlijnen van het provinciaal verkeers- en vervoersplan. Tevens vormt het een economisch beleidskader op hoofdlijnen en een welzijnsplan op hoofdlijnen, voor zover het de fysieke aspecten van zorg, cultuur en sociale ontwikkeling betreft. Het POL kan ook beschouwd worden als de structuurvisie die op grond van de nieuwe ruimtelijke wetgeving in de toekomst door provincies opgesteld moet worden.

In 2008 is het POL geactualiseerd en afgestemd op de herziene Monumentenwet en de nieuwe Wro. Hoewel de paragraaf over archeologie in dit document maar zeer beperkt van lengte is, is hieruit goed af te leiden waar de provincie momenteel staat. De provincie legt in haar beleid de nadruk op het ondersteunen en stimuleren van gemeenten om te komen tot een autonoom archeologiebeleid. Hiertoe ziet de provincie het als haar taak bepaalde instrumenten actueel te houden (zoals de cultuurhistorische kaart van Limburg) en verder te ontwikkelen (zoals de provinciale archeologische onderzoeksagenda: de zogenaamde POL-uitwerking). Zonodig kunnen de gevolgen van de Monumentenwet, de onderzoeksagenda en de nieuwe provinciale archeologiekaart worden vastgelegd in een provinciale verordening. Dit is echter vooralsnog niet gebeurd.

Aandachtsgebieden en AMK-terreinen

Sinds de invoering van de herziene Monumentenwet en de nieuwe Wet Ruimtelijke Ordening ligt een groot deel van de verantwoordelijkheid voor het archeologisch erfgoed bij de gemeenten. Bestemmingsplannen worden door de provincie alleen nog maar getoetst op het provinciaal belang. Maar wat houdt dat in, provinciaal belang?

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren
Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Provinciale archeologische aandachtsgebieden

De provincie heeft in een archeologisch selectiedocument een aantal archeologische aandachtsgebieden aangewezen die zij van provinciaal belang acht (Van der Gaauw, 2008). De provincie gaat zich vooral inzetten voor het behoud en onderzoek van de archeologische waarden in deze zogenaamde erfgoedlandschappen en zal voor deze gebieden een eigen archeologiebeleid voeren. Het uitgangspunt van het provinciaal beleid ten aanzien van de geselecteerde gebieden is hierbij niet bescherming van het gehele erfgoedlandschap, maar een hoge kwaliteit van het archeologisch onderzoek. De archeologische aandachtsgebieden en de voorschriften die daaraan verbonden zijn, zijn inmiddels als provinciale beleidsregels vastgesteld. Ten opzichte van de archeologische aandachtsgebieden wordt de volgende beleidslijn aangehouden (status mei 2009):

- Voor alle aandachtsgebieden is de gemeente bevoegd gezag. De provincie ondersteunt waar nodig. Wel schetst de provincie voor deze gebieden de wetenschappelijke kaders (methodische werkwijze), ook wel KNA+ genoemd. Dit wordt de nieuwe norm voor deze gebieden. Deze kaders worden momenteel voor de verschillende aandachtsgebieden uitgewerkt.
- Zowel voor concrete plannen als voor ruimtelijke ontwikkelingen op de langere termijn zal de provincie bevorderen dat het archeologisch onderzoek in een vroegtijdig stadium wordt opgepakt.
- Bij bodemingrepen dieper dan 40 cm -Mv dient in de aandachtsgebieden archeologisch onderzoek te worden uitgevoerd. Tenzij de gemeente lagere ondergrenzen heeft vastgesteld, gelden hierbij de volgende ondergrenzen:
  - gebieden met een hoge verwachting: 1000 m²
  - gebieden met een middelhoge verwachting: 2500 m²
  - gebieden met een lage verwachting: 10.000 m²
  - vindplaats binnen 50 meter: altijd archeologisch onderzoek
- Behoudenswaardige vindplaatsen in aandachtsgebieden zijn per definitie van provinciaal belang. Het selectiebesluit zal hier dan ook in alle gevallen inhouden om de vindplaats *in situ* te behouden of, als dat niet mogelijk is, op te graven.
- PvE's, PvA's en rapporten van archeologisch onderzoek in de aandachtsgebieden worden getoetst door de provincie.
- Als de gemeente naar het oordeel van de Provincie onvoldoende rekening houdt met archeologische waarden in de aandachtsgebieden, kan de provincie in het kader van de nieuwe Wro een zienswijze indienen.

Buiten de aandachtsgebieden wordt het archeologisch beleid van de gemeente gevolgd.

In het noordoosten van de gemeente Echt-Susteren is het Vlootbeekdal aangewezen als provinciaal aandachtsgebied (kaartbijlage I-1). De provincie voert momenteel gesprekken met de gemeente Echt-Susteren, waarin bekeken wordt hoe het provinciaal beleid in de bestemmingsplannen kan worden geïmplementeerd.

AMK-terreinen

Op de Archeologische Monumentenkaart van Limburg, een gezamenlijk product van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en de provincie, staan binnen de gemeente Echt-Susteren 42 terreinen aangegeven waarvan is vastgesteld dat er belangrijke archeologische resten in de grond aanwe

zig zijn. Het uitgangspunt voor deze terreinen is het behoud van de archeologische waarden *in situ*. Als bodemingrepen onvermijdelijk zijn, is altijd archeologisch onderzoek noodzakelijk. Voor wettelijke beschermde monumenten (dit zijn er 4) is ontheffing van de minister vereist. De AMK-terreinen zullen in bestemmingsplannen moeten worden opgenomen (Van der Gaauw, 2008).

3.3 Gemeente

3.3.1 Taken en bevoegdheden

Met de invoering van de herziene Monumentenwet is sprake van decentralisatie van taken en verantwoordelijkheden. Gemeenten krijgen een kerntaak in de uitvoering van de archeologische monumentenzorg, zodat ze bij de ruimtelijke besluitvorming het archeologische belang zullen moeten afwegen tezamen met andere belangen.

De artikelen 38 tot en met 43 van de Monumentenwet geven een overzicht van de belangrijkste verplichtingen die de gemeente heeft en de instrumenten die de gemeente hiervoor ten dienste staan. Aangezien deze in de volgende twee hoofdstukken nog uitgebreid aan de orde komen, worden ze hier slechts kort aangestipt. Het betreft:

- *Verordening*: juridisch instrument waarin nadere regels kunnen worden vastgelegd voor verstorende activiteiten in een archeologisch monument of verwachtingsgebied (artikel 38).
- *Bestemmingsplan*: het centrale juridische beleidsinstrument in het nieuwe archeologiebestel (artikel 38a).
- *Vergunningen*: aan vergunningverlening kunnen – in het belang van de archeologische monumentenzorg – voorwaarden worden gekoppeld (artikelen 37, 39, 40 en 41).
- *Oppervlakte onderzoeksverplichting*: vanuit de wet wordt 100 m² als ondergrens t.a.v. de onderzoeksverplichting gehanteerd (artikel 41a). Op basis van een zorgvuldige (archeologisch inhoudelijke) afweging, kan de gemeenteraad een hiervan afwijkende oppervlakte vaststellen.
- *Schadevergoeding*: wanneer een initiatiefnemer/verstoorder in het belang van de archeologische monumentenzorg schade lijdt die redelijkerwijs niet of niet geheel te zijner laste behoort te blijven, kent B&W hem op zijn verzoek een naar billijkheid te bepalen schadevergoeding toe (artikel 42).
- *Attentiegebieden*: indien de Provincie een attentiegebied aanwijst (zie § 3.2.2), is de gemeente verplicht binnen een door Provinciale Staten vast te stellen termijn een bestemmingsplan vast te stellen (artikel 44).

3.3.2 Huidig beleid en uitvoering

De gemeente Echt-Susteren draagt de archeologie een warm hart toe en werkt al enkele jaren ‘in de geest van Malta’. De afgelopen jaren is, in opdracht van de gemeente dan wel door verplichting van de gemeente, een groot aantal archeologische onderzoeken uitgevoerd. De gemeente heeft echter nog geen archeologiebeleid ontwikkeld en vastgesteld dat in volledige overeenstemming is met de herziene Monumentenwet. Ook het instrumentarium dat de Monumentenwet biedt om een goede archeologische monumentenzorg mogelijk te maken (§ 3.3.1) wordt nog onvoldoende benut.

Algemene gemeentelijke (toekomst)visie

Archeologie-, cultuurhistorie- en/of erfgoedbeleid is door de gemeente nog niet uitgewerkt. Wel heeft de gemeente een strategische visie opgesteld, waarin door middel van kernpunten staat aangegeven

waar de gemeente naar toe wil werken. Deze visie is al vastgesteld, maar heeft nog geen directe werking. In het ontwerp van deze zogenaamde ‘*Strategische Visie 2020*’ heeft de gemeente aangegeven welke ontwikkelingen ze op de langere termijn voor de gemeente Echt-Susteren van belang vindt (Gemeente Echt-Susteren, 2008). Deze toekomstvisie is daarmee richtinggevend voor de beleidsontwikkeling in de komende jaren. Wat duidelijk uit het stuk naar voren komt, is dat de gemeente niet zozeer kiest voor kwantiteit, maar voor kwaliteit.

Hoewel archeologie niet bij naam worden genoemd, blijkt uit het stuk dat de gemeente haar cultuurhistorische waarden (waar archeologie deel van uitmaakt) wel degelijk waardeert en verder wil benutten. In het beleidsstuk worden de volgende zaken aangestipt die een (in)directe relatie met archeologie hebben, zoals de aspecten authenticiteit, identiteit en diversiteit:

- De gemeente geeft aan bereid te zijn om te *investeren in behoud van monumenten*, eventueel samen met andere partners (concreet: voormalige steenfabriek de Valk).
- De gemeente is zich bewust van haar *rijkdom aan landschappen* en met name ook de diversiteit hiervan. Verdwijnen hiervan ziet zij als bedreiging.
- De gemeente wil zwaar inzetten op het versterken van de groene zone. Tal van initiatieven om het *landschap te versterken* ... wil zij in de toekomst voortzetten.
- De gemeente is zich ervan bewust dat de *recreant (toerist)* deze landschappelijke versterking waardeert.
- De gemeente zoekt naar mogelijkheden om de *toeristische kwaliteiten van het gebied te versterken*; hiertoe wil zij onder andere recreatieve *thematische routes* ontwikkelen, waarbij ook direct gedacht wordt aan het onderwerp *cultuurhistorie*.
- *Cultuurhistorie wordt gezien als een belangrijk thema waarmee de gemeente zich kan onderscheiden*.
- De *identiteit van de eigen gemeenschap* is een grote waarde voor de meeste inwoners.
- Bij toekomstige ruimtelijke ontwikkelingen moet de *oorspronkelijke identiteit* voor de gemeente een *belangrijk uitgangspunt en inspiratiebron* zijn.

Uit bovenstaande punten blijkt dat de gemeente de (landschappelijke) omgeving – en met name ook de authenticiteit en diversiteit hiervan – erg belangrijk vindt. Archeologie maakt deel uit van deze omgeving en kan hiervan de kwaliteit, beleefbaarheid en identiteit mede bepalen. Bovenstaand beleid biedt dan ook voldoende aanknopingspunten om archeologie (en cultuurhistorie) verder uit te werken en positief in te zetten. Bovendien is er een aantal beleidsvelden, waarbij het archeologisch beleid vrij eenvoudig kan aansluiten, zodat een meer integrale (gebieds)benadering ontstaat.

Huidige omgang met de archeologische waarden binnen de gemeente

Aangezien de gemeente pas relatief kort belast is met de archeologische monumentenzorg en hiervoor tot op heden weinig tijd en middelen beschikbaar zijn, heeft zij ervoor gekozen in eerste instantie alleen de verplichte onderdelen op zich te nemen. Hiertoe is voorlopig grotendeels het voormalige beleid van de provincie Limburg overgenomen. Dit beleid is inmiddels vastgelegd in de ‘*Erfgoedverordening 2008 gemeente Echt-Susteren*’ (POL: Provincie Limburg, 2006; Gemeente Echt-Susteren, 2008). Ten aanzien van archeologie houdt de gemeente momenteel de volgende beleidslijn aan:

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

- Ruimtelijke plannen, waarvoor de bestemming van de gronden moet worden gewijzigd, worden door de gemeente getoetst op het aspect archeologie. Dit geldt ook voor gemeentelijke projecten. Vergunningsaanvragen die passen binnen het geldende bestemmingsplan worden **niet** getoetst op het aspect archeologie (mondelijke informatie de heer M. Janssen).
- Archeologisch onderzoek is verplicht binnen een straal van 50 m rond bekende archeologische terreinen en vindplaatsen (bronnen: AMK en ARCHIS) en in gebieden met een hoge of middel-hoge archeologische verwachtingswaarde volgens de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW; gemeente Echt-Susteren, 2008).
- Uitgezonderd hiervan zijn plangebieden kleiner dan 2500 m², tenzij binnen een straal van 50 m een archeologische vindplaats ligt (gemeente Echt-Susteren, 2008).
- Eveneens uitgezonderd zijn gebieden die aantoonbaar verstoord zijn (gemeente Echt-Susteren, 2008).
- Op AMK-terreinen (niet beschermd) is archeologisch onderzoek *altijd* verplicht (gemeente Echt-Susteren, 2008).
- Voor stads- en dorpskernen geeft de IKAW geen archeologische waarde aan. Hier wordt op basis van archeologische expertise de verwachtingswaarde per geval bepaald. De historische kernen hebben inmiddels een AMK-status gekregen en dienen dus *altijd* nader bekeken te worden.

Bij twijfel wordt het Steunpunt Archeologie & Monumentenzorg Limburg (SAM) benaderd voor advies.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

4 Toekomstig archeologiebeleid gemeente Echt-Susteren

Archeologische monumentenzorg brengt veel verplichtingen met zich mee. Maar archeologie is ook bij uitstek geschikt om op een positieve manier te benutten. De gemeente Echt-Susteren heeft een enorme rijkdom aan landschapstypen en cultuurhistorische elementen. Bovendien staat (recreatie en) toerisme hoog op de politieke agenda. Dit biedt vele mogelijkheden. In dit hoofdstuk wordt een eerste aanzet gegeven voor het toekomstige archeologiebeleid van de gemeente, waarbij zowel de *lasten* als *lusten* van archeologie aan bod komen.

4.1 Inleiding

Uit het vorige hoofdstuk is duidelijk geworden dat sinds de invoering van het nieuwe archeologiebestel de beslissingsbevoegdheid ten aanzien van de archeologie voornamelijk op het gemeentelijk bestuurlijk niveau is komen te liggen. Om verantwoord met die bevoegdheden om te kunnen gaan, is het opstellen van gemeentelijk archeologiebeleid onontbeerlijk. Een basis hiervoor is in dit hoofdstuk uitgewerkt. In dit hoofdstuk komen de volgende stappen – die de gemeente moet of kan doorlopen – aan bod:

1. opstellen start- of beleidsnota archeologie;
2. vaststellen doelstelling van het gemeentelijk archeologisch beleid;
3. vaststellen uitgangspunten van het gemeentelijk archeologisch beleid;
4. vervaardigen en vaststellen archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart;
5. juridisch verankering van deze archeologische kaarten (zie hoofdstuk 5);
6. begeleiden van het archeologisch onderzoekstraject;
7. vastleggen van onderzoeksresultaten;
8. opstellen gemeentelijk selectiebeleid;
9. fysieke bescherming en inrichting archeologische terreinen en aanwijzen nieuwe archeologische monumenten;
10. het opzetten van een digitaal informatiesysteem;
11. opstellen gemeentelijke onderzoeksagenda;
12. opstellen gemeentelijke onderzoekseisen.

De stappen 1 t/m 6 kunnen worden gezien als verplichte onderdelen die nodig zijn om aan de minimale verplichting van een goede erfgoedzorg te kunnen voldoen. De stappen 7 t/m 12 zijn ter inspiratie opgenomen en kunnen in de toekomst verder worden uitgewerkt. Deze laatste lijst is niet limitatief en kan door de gemeente worden aangevuld met eigen wensen en ideeën. In bovenstaande lijst missen nog de belangrijke aspecten communicatie, presentatie en voorlichting. Deze aspecten worden over het algemeen als zo belangrijk ervaren, dat hieraan een apart hoofdstuk is gewijd (hoofdstuk 6).

4.2 Opstellen start- of beleidsnota archeologie

Zoals in hoofdstuk 1 is toegelicht, dient dit rapport in eerste plaats ter ondersteuning en inspiratie voor de personen die belast zijn met het aspect archeologie binnen de gemeente. Het document heeft vooralsnog geen formele status. Door het maken van een aantal beleidskeuzen en het uitwerken van een gemeentelijke visie ten aanzien van het archeologische erfgoed, kan de inhoud van dit rapport op relatief eenvoudige wijze worden omgezet in een gemeentelijk beleidsdocument, zoals een start- of beleidsnota. Deze start- of beleidsnota kan worden aangemerkt als beleidsregel. Wil de gemeente zich er met een besluit op kunnen beroepen, dan is publicatie een vereiste. Pas met een formele juridische status van beleidsregel wordt de nota voor de gemeente officieel richtinggevend.

Voorgesteld wordt om dit document zo spoedig mogelijk om te zetten in een officieel gemeentelijk beleidsdocument, zoals een start- of beleidsnota. Pas met een formele juridische status wordt de nota voor de gemeente officieel richtinggevend.

4.3 Doelstelling van het archeologisch beleid

Het archeologisch erfgoed betreft overblijfselen uit ons verleden. Het vertelt ons hoe vroegere generaties leefden en hoe onze samenleving er toentertijd uitzag. Het vertelt ons iets over onszelf, onze cultuur en onze identiteit. Het is dan ook vooral van belang voor het grote publiek, met name de bewoners. Het bodemarchief wordt echter ernstig met aantasting bedreigd door onder andere het toenemende aantal grote ruimtelijke ontwikkelingen. Ook het bodemarchief in de gemeente Echt-Susteren staat regelmatig onder druk. Gelet op het belang dat het erfgoed heeft voor bewoners, alsook voor de wetenschap dient die aantasting te worden beperkt. Dat kan worden bewerkstelligd door het te beschermen. Om de archeologische monumentenzorg op een goede manier in de gemeentelijke organisatie in te bedden, is het formuleren van een concrete doelstelling noodzakelijk. Voor een formulering van de doelstelling van het archeologiebeleid in de gemeente Echt-Susteren kan aansluiting worden gezocht bij de Monumentenwet. Volgens de Monumentenwet moet worden gestreefd naar bescherming van archeologie, maar niet ten koste van alles. Bescherming van het archeologisch erfgoed dient proportioneel te zijn (zie § 2.2).

Voorgesteld wordt voor het gemeentelijk archeologiebeleid voorlopig de volgende doelstelling vast te stellen, die direct aansluit bij de Monumentenwet: *Het archeologisch beleid van de gemeente Echt-Susteren heeft tot doel haar archeologische erfgoed te beschermen als bron van het 'gemeenschappelijke geheugen' en als middel voor wetenschappelijke studie, zonder meer maatschappelijke lasten in het leven te roepen dan strikt noodzakelijk.*

Deze formulering waarborgt in grote mate het behoud van het archeologisch erfgoed in de gemeente, maar laat ontwikkelingen even goed toe. Het is een doelstelling die niet alleen praktisch uitvoerbaar en proportioneel is, maar ook haalbaar. Voorlopig sluit deze doelstelling vooral aan bij het verplichte gedeelte van de archeologische monumentenzorg. In de toekomst kan deze doelstelling worden aangevuld met gemeente specifieke doelstellingen (waarbij bijvoorbeeld aansluiting kan worden gezocht bij recreatie en toerisme).

4.4 Uitgangspunten van het archeologisch beleid

De Monumentenwet beoogt het archeologische erfgoed te beschermen. Hiertoe is binnen deze wet een aantal uitgangspunten geformuleerd (zie § 2.2):

- archeologische waarden zoveel mogelijk in de bodem bewaren en alleen opgraven als behoud in de bodem (*in situ*) niet mogelijk is;
- de relatie tussen archeologie en RO versterken zodat behoud, beheer en ontwikkeling van het bodemarchief onderdeel worden van het planologische besluitvormingsproces;
- bodemverstoorders betalen archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen (het 'verstoorder-betaalt-principe');
- verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed om het draagvlak voor archeologie te vergroten.

Gemeentelijk archeologiebeleid dient minimaal te voldoen aan voornoemde uitgangspunten. Afwijken van die uitgangspunten betekent afwijken van formele wetgeving. Daarnaast maken die uitgangspunten het juist mogelijk de doelstelling van het nieuwe archeologiebestel te realiseren. Het 'verstoorder-betaalt-principe' maakt bescherming van het archeologisch erfgoed (financieel) uitvoerbaar. Het uitgangspunt: '*behoud in situ tenzij*', realiseert een optimale bescherming van het archeologisch erfgoed, maar maakt ontwikkelingen even goed mogelijk. Versterking van de relatie tussen ruimtelijke ordening en archeologie, waardoor in de ruimtelijke ordening vroegtijdig rekening kan worden gehouden met archeologie, maakt behoud *in situ* mogelijk, is kostenreducerend voor initiatiefnemers van projecten en kan dan zelfs als inspiratiebron dienen voor planvorming. De verbetering van de informatievoorziening vergroot het draagvlak voor archeologie en is in het belang van zowel burger als initiatiefnemers van projecten. Bovendien vergroot dit de kenbaarheid van de beperkingen van archeologie. Dit laatste is ook van belang gelet op de 'Wet Kenbaarheid Publiekrechtelijke Beperkingen onroerende zaken' (Wkpb).

Voor het gemeentelijk archeologiebeleid van de gemeente Echt-Susteren wordt voorgesteld om voorlopig de volgende uitgangspunten vast te stellen die direct aansluiten bij de Monumentenwet:

- 1. Verbetering informatievoorziening over cultureel erfgoed om het draagvlak voor archeologie te vergroten, met name in regionaal verband.**
- 2. Archeologische resten zoveel mogelijk in de bodem bewaren en alleen opgraven als behoud in de bodem (*in situ*) niet mogelijk is;**
- 3. De relatie tussen archeologie en RO versterken zodat behoud, beheer en ontwikkeling van het bodemarchief onderdeel worden van het planologische besluitvormingsproces;**
- 4. Bodemverstoorders betalen archeologisch onderzoek en mogelijke opgravingen.**

Net zoals bij de doelstelling sluiten deze uitgangspunten voorlopig vooral aan bij het verplichte gedeelte van de archeologische monumentenzorg. In de toekomst kan deze doelstelling worden aangevuld met gemeente specifieke uitgangspunten (bijvoorbeeld aanwijzen archeologische toplocaties, versterken economische positie gemeente, etc.).

4.5 De archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart

Archeologische verwachtingskaart

Tot op heden wordt door de gemeente bij de afweging om al dan niet archeologisch onderzoek te laten uitvoeren, uitgegaan van de Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW). De IKAW geeft voor heel Nederland de kans (hoog, middelhoog, laag of onbekend) aan op het aantreffen van archeologische waarden bij werkzaamheden in de bodem. De IKAW is zeer globaal van opzet, dat wil zeggen niet gebiedsspecifiek. Eerdere studies hebben uitgewezen dat gebiedsspecifieke verwachtingsmodellen een beter beeld geven. Ze zijn meer geënt op de lokale omstandigheden ter plaatse en bovendien komen ook de lage en natte gebieden, die bij het opstellen van de IKAW onderbelicht zijn gebleven, beter aan bod.

In deelrapport II is een dergelijk gebiedsspecifiek verwachtingsmodel voor de gemeente Echt-Susteren uitvoerig uitgewerkt en gepresenteerd in de vorm van een archeologische verwachtingskaart. Het is dan ook vanzelfsprekend de bedoeling dat deze specifieke kaarten vanaf nu de minder nauwkeurige IKAW gaan vervangen.

Archeologische beleidsadvieskaart

Om de verwachtingskaart ook toepasbaar te maken op beleidsmatig niveau is deze vervolgens vertaald naar een beleidsadvieskaart (deelrapport I: kaartbijlage I-1). De bekende archeologische waarden (AMK-terreinen en vindplaatsen) en de verschillende verwachtingszones (hoge, middelhoge en lage verwachting) zijn op deze kaart voorzien van verschillende adviezen. In de adviezen is aangegeven of archeologisch onderzoek voor een bepaald gebied noodzakelijk is en hoe dit onderzoek er dan uit dient te zien. Bovendien is aangegeven wanneer eventueel vrijstelling van onderzoek kan worden verleend.

Ondergrenzen van onderzoek

Een veel gehoorde vraag is: moet nu altijd en overal archeologisch onderzoek worden uitgevoerd? Het antwoord is simpel: nee, niet altijd en overal is archeologisch onderzoek noodzakelijk. Het doel van een gedegen archeologiebeleid is juist om het nut en de noodzaak van archeologisch onderzoek te kunnen bepalen. Die is gebaseerd op een aantal factoren:

1. de status van de bekende vindplaats;
2. de archeologische verwachting;
3. de diepte van de ingreep;
4. de omvang van de ingreep.

In de Monumentenwet wordt alleen de omvang van de ingreep meegewogen. Projecten met een oppervlakte kleiner dan 100 m² zijn vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Indien de gemeente dit wenst, kan zij echter een hiervan afwijkende oppervlakte vaststellen (artikel 41a). Op de archeologische beleidsadvieskaart (kaartbijlage I-1) staan de ondergrenzen vermeld die vanuit archeologisch perspectief gewenst zijn. Naast de omvang van de ingreep zijn ook de andere 3 aspecten meegewogen (zie bijlage 1). De gemeente *kan* deze ondergrenzen rechtstreeks overnemen in haar beleid en/of bestemmingsplannen, maar dit hoeft niet. Het blijft een maatschappelijke afweging om archeologisch onderzoek al dan niet verplicht te stellen.

De gemeente wordt geadviseerd om zo spoedig mogelijk de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart, met bijbehorende ondergrenzen, officieel vast te stellen als basis voor het gemeentelijke archeologische beleid.

4.6 Juridische verankering archeologische kaarten

Op basis van de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart is het dus (relatief) eenvoudig om vast te stellen of in een bepaald gebied archeologisch onderzoek noodzakelijk is en hoe dit er dan uit dient te zien. Om archeologisch onderzoek vervolgens ook af te kunnen dwingen, is het een belangrijke stap om de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart juridisch te verankeren in het ruimtelijke ordeningstraject. Hoe dit concreet kan worden gerealiseerd, wordt in hoofdstuk 5 toegelicht.

4.7 Begeleiden van het archeologisch onderzoekstraject

Het archeologisch onderzoekstraject: de AMZ-fasering

Het proces van archeologisch onderzoek is opgebouwd uit verschillende stappen en wordt over het algemeen aangeduid als de fasering van de Archeologische Monumentenzorg (AMZ-fasering; bijlage 2). De verschillende onderzoeksmodule die hierin onderscheiden worden, verlopen qua zwaarte van onderzoek van licht naar zwaar. Deze opzet is gekozen om na het uitvoeren van elke onderzoeksmodule te kunnen beslissen of aanvullend onderzoek noodzakelijk is of dat er genoeg gegevens zijn verzameld om tot een goed onderbouwde beslissing te komen. Vaststellen wanneer er voldoende onderzoek heeft plaatsgevonden, is afhankelijk van de aard en omvang van de geplande ingrepen en de aard van de aanwezige waarden. Soms kan een globale indruk van de aan- of afwezigheid van archeologische waarden al voldoende zijn. In andere gevallen echter zal wel heel nauwkeurig de aard, omvang, datering en diepteligging van archeologische waarden moeten worden vastgesteld. Bij een keuze tussen deze twee uitersten spelen ook tijd en geld een belangrijke rol.

De AMZ-fasering als ambtelijk besluitvormingstraject

De AMZ-fasering is behalve een archeologisch onderzoekstraject, ook een ambtelijk besluitvormingstraject. Het is de taak van de gemeente om dit traject op te starten, te bewaken en op consequente wijze in te passen in de projecten die in de gemeente plaatsvinden. Voor de gemeente zijn de volgende 3 beslisstappen te onderscheiden:

- **Stap 1:** afweging archeologisch inventariserend onderzoek noodzakelijk of niet?;
- **Stap 2:** beslissing over vervolgonderzoek na iedere fase in de AMZ-fasering;
- **Stap 3:** het selectiebesluit.

1. Afweging archeologisch onderzoek noodzakelijk of niet?

Wanneer een nieuw plan bij de gemeente wordt ingediend, zal in een aantal gevallen ook het aspect archeologie om de hoek komen kijken. Aan de hand van de archeologische beleidsadvieskaart en/of bestemmingsplankaart kan door de gemeente worden bepaald of er archeologische waarden in het plangebied aanwezig zijn of worden verwacht. Zo ja, dan dient vervolgens te worden bekeken of de

plannen eventueel kunnen worden vrijgesteld van archeologisch onderzoek (zie bijlage 1). Wanneer de ontwikkelingen de ondergrenzen niet overschrijden (zie § 5.5), is er vanuit archeologisch oogpunt geen bezwaar om de vergunning te verlenen of de bestemming van de gronden te wijzigen. Er hoeft derhalve geen archeologisch onderzoek plaats te vinden. Wanneer de ondergrenzen wel worden overschreden, dienen de plannen te worden aangepast of zal de initiatiefnemer een archeologisch onderzoek moeten laten uitvoeren. Dit laatste betekent dat de AMZ-fasering wordt opgestart.

De afweging om al dan niet archeologisch onderzoek te laten uitvoeren, kan worden gemaakt door de ambtenaar die verantwoordelijk is voor de archeologie bij de gemeente.

2. Beslissing over vervolgonderzoek na iedere fase in de AMZ-fasering

Het archeologisch onderzoek dient te worden uitgevoerd door een deskundig onderzoeksbureau. De gemeente dient na iedere fase in de AMZ-fasering een beslissing over het vervolgtraject te nemen. Is vervolgonderzoek al dan niet noodzakelijk? De gemeente hoeft deze keuze gelukkig niet helemaal zelf te maken. Ze wordt hierin te allen tijde geadviseerd door het archeologisch onderzoeksbureau dat het voorliggende onderzoek heeft uitgevoerd. Eventueel kan zij ervoor kiezen de rapportages inhoudelijk door een externe seniorarcheoloog te laten beoordelen (kwaliteitscontrole). Op grond van diens adviezen kan de gemeente een gemotiveerde beslissing nemen.

3. Het selectiebesluit

Het uiteindelijke doel van het archeologisch onderzoek is vaststellen of er daadwerkelijk sprake is van archeologische resten in het gebied en zo ja, wat de waarde hiervan is. Op basis van de waardering door de onderzoekers wordt een *selectieadvies* uitgebracht: beschermen, opgraven, vrijgeven of een archeologische begeleiding van de werkzaamheden. Hierbij dient altijd zoveel mogelijk gestreefd te worden naar behoud van archeologische waarden *in situ*.

Een uiteindelijke beslissing over de omgang met een vindplaats is een gemotiveerd besluit van de bevoegde overheid (gemeente). Het betreft het zogenaamde *selectiebesluit*. Het nemen van deze besluiten wordt vaak gedelegeerd naar de ambtenaar, bevoegd voor de archeologie. Volgens informatie van het Steunpunt Archeologie en Monumentenzorg (SAM; www.sam-limburg.nl) is een selectiebesluit geen besluit in de zin van de Algemene Wet Bestuursrecht (AWB) en kent dan ook geen procedure van bezwaar of beroep. Wel kan een gemeente besluiten om in het geval van grote gemeentelijke projecten B&W een officieel besluit met betrekking tot het uitvoeren van vervolgonderzoek te laten nemen.

Na het doorlopen van het boven beschreven proces zijn er in principe 4 opties:

1. de werkzaamheden kunnen zonder voorwaarden plaatsvinden;
2. de werkzaamheden kunnen plaatsvinden, met inachtneming van de voorwaarden voor aanvullende maatregelen (bijvoorbeeld aanpassing van de plannen);
3. de werkzaamheden kunnen plaatsvinden onder de voorwaarde dat archeologisch vervolgonderzoek (archeologische opgraving of archeologische begeleiding) plaatsvindt;
4. de werkzaamheden worden niet geaccepteerd, hetgeen meestal tot bescherming leidt.

De gemeente dient binnen haar beleid een verantwoordelijke aan te wijzen die het archeologische onderzoekstraject (AMZ-fasering) bewaakt en coördineert. Concreet houdt dit in dat deze persoon:

- **bij het indienen van een nieuw (ontwikkelings)plan de afweging maakt of archeologisch onderzoek noodzakelijk is of niet;**
- **de archeologische onderzoeksrapporten toetst (of laat toetsen) en beslist over het vervolgtraject;**
- **selectiebesluiten neemt of laat nemen.**

4.8 Vastleggen van onderzoeksresultaten

In de loop van de jaren zijn steeds meer gebieden in de gemeente archeologisch onderzocht. De mate van onderzoek kan daarbij verschillen. Voor sommige gebieden zal alleen een bureauonderzoek zijn uitgevoerd. Voor andere gebieden zal het archeologisch onderzoek zijn afgerond tot en met de waarderende fase. Om te voorkomen dat archeologisch onderzoek dubbel wordt uitgevoerd, is het voor de gemeente van belang om een goede administratie bij te houden: in welke gebieden heeft reeds onderzoek plaatsgevonden, tot welke fase werd het archeologisch onderzoek afgerond én hoe luidde het vervolgadvis? Indien in de toekomst in een gebied een bepaalde ontwikkeling gaat plaatsvinden, kan dan eenvoudig worden achterhaald of er op die locatie al onderzoek heeft plaatsgevonden en wat er nog dient te gebeuren. De kosten voor ontwikkelaars/initiatiefnemers kunnen hierdoor soms aanzienlijk worden teruggedrongen. Het heeft de voorkeur om deze informatie digitaal (GIS-formaat) vast te leggen.

- **De gemeente wordt geadviseerd in haar beleid op te nemen, waar en hoe zij de informatie (locatie, fase van onderzoek, vervolgadvis) vastlegt m.b.t. reeds uitgevoerde onderzoeken binnen haar grondgebied;**
- **Om dubbel onderzoek te voorkomen, zou daarnaast in de gemeentelijke procedures moeten worden vastgelegd dat deze informatie altijd wordt geraadpleegd vóórdat een archeologisch onderzoeksrapport van een initiatiefnemer/verstoorder wordt verlangd.**

4.9 Gemeentelijk selectiebeleid

Vaak wordt geopperd om binnen het gemeentelijk archeologisch beleid ook gemeentelijk selectiebeleid uit te werken. Maar wat houdt gemeentelijk selectiebeleid in?

De grond in Nederland is dermate schaars, dat het problematisch is om alle waardevolle archeologische vindplaatsen duurzaam in de bodem te behouden (behoud *in situ*). Ook de financiële middelen om alles op te graven (behoud *ex situ*) ontbreken. Behoud (*in of ex situ*) van *alle* archeologische resten is niet alleen onmogelijk, maar getuigt ook van onbegrip en weinig realiteitszin. Met andere woorden: de realiteit is dat er, zowel in het geval van behoud *in situ* als van opgraven, geselecteerd moet worden.

Elke gemeente heeft de mogelijkheid om eigen selectiebeleid te voeren. Het is aan de gemeente om een keuze te maken om een vindplaats wel of niet te behouden of op te graven. Hieraan kan zowel een maatschappelijke als een inhoudelijke motivatie ten grondslag liggen.

Het gebruik van de archeologische beleidsadvieskaart met haar ondergrenzen is een belangrijke vorm van selectie. Bepaalde gebieden zijn reeds afgeschreven, andere gebieden krijgen prioriteit. Selectie kan echter verder gaan. Daarbij kan gedacht worden aan:

- Streven naar behoud van een representatief deel van de geschiedenis van de gemeente Echt-Susteren. Aan zowel de bekende als ook de minder bekende perioden wordt serieus aandacht besteed.
- Kennisleemten: kennis – en vooral de gaten in die kennis – vormen het kader voor de selectie van wat beschermd of opgegraven moet worden. Archeologische terreinen die het gat van een kennislacune kunnen dichten, krijgen een hogere prioriteit dan terreinen die weinig of geen nieuwe kennis zullen toevoegen.
- Een integrale gebiedsbenadering door te streven naar een behoud van een heel gebied; hiervoor komen gebieden in aanmerking waar landschappelijke waarden samenkomen, zoals intacte landschappelijke elementen, cultuurhistorische relictten, archeologische vindplaatsen, etc (zgn. beschermde landschapsgezichten). Voor deze gebieden zou vervolgens een apart beleid ontwikkeld kunnen worden (vergelijkbaar met de aandachtsgebieden op provinciaal niveau; § 3.2.2).
- Prioriteit voor een bepaalde periode; Door een bepaalde periode bewust als speerpunt in het archeologisch beleid neer te zetten, bouwt men na verloop van tijd vooral informatie op over deze periode. De bewoningsgeschiedenis van de gemeente Echt-Susteren wordt dan voor die periode gecompleteerd en verfijnd. De overige perioden worden dan als minder waardevol gezien.

Op dit moment lijkt het onverstandig selectiebeleid te ontwikkelen op basis van bepaalde archeologische perioden of kennisleemten. Om hierop te kunnen selecteren, moet men immers een goed beeld hebben van wat men aan archeologische vindplaatsen heeft en wat men aan archeologische vindplaatsen kan verwachten. Het archeologisch kennisniveau is op dit moment nog te gering om hierin gefundeerde keuzen te kunnen maken. Indien de gemeente dit type selectiebeleid in de toekomst toch wenselijk acht, is het noodzakelijk om een onderzoeksagenda op te laten stellen, waarin de keuzen die de gemeente wil maken worden vormgegeven en onderbouwd.

Een integrale gebiedsbenadering lijkt op de korte termijn realistischer, zeker indien gekozen wordt voor gebieden met een lage economische druk. Bescherming van grotere landschappelijke eenheden sluit bovendien nauw aan bij het gedachtegoed van Malta (behoud van archeologische waarden *in situ*). In deelrapport I (bijlage 2) is hier reeds op ingegaan.

De gemeente zou binnen haar (toekomstige) archeologiebeleid archeologisch selectiebeleid kunnen uitwerken (bijvoorbeeld het aanwijzen van zogenaamde beschermde landschapsgezichten).

4.10 Fysieke bescherming en inrichting archeologische terreinen en aanwijzen nieuwe archeologische monumenten

In deelrapport I (bijlage 2) is reeds uitvoerig ingegaan op de mogelijkheden m.b.t. de fysieke bescherming en inrichting van archeologische terreinen. De gemeente kan in haar toekomstige archeologiebeleid aangeven hoe hiermee wordt omgegaan. Het is daarnaast mogelijk om deze terreinen ook wettelijk en/of procedureel te beschermen. Stel dat de gemeente een bepaald terrein op haar grondgebied wil beschermen. Er zijn dan twee mogelijkheden:

- Het terrein kan door de gemeente bij de minister (Rijksdienst voor het cultureel erfgoed) worden voorgedragen voor wettelijke bescherming (wettelijk beschermd rijksmonument). De minister zal met name nieuwe rijksmonumenten aanwijzen die bijdragen aan een evenwichtiger monumentenbestand.
- Doordat de gemeente reeds over een erfgoedverordening beschikt, kan de gemeente ook zelf gemeentelijke archeologische monumenten aanwijzen. De procedures die hierbij moeten worden gevolgd (aanwijzing, termijnen, registratie, etc.) staan omschreven in de erfgoedverordening. Indien de gemeente hiervan gebruik wil maken, is het echter verstandig om binnen de monumentencommissie (die een adviserende rol heeft) een persoon op te nemen die het archeologisch belang vertegenwoordigt.
- **De gemeente wordt geadviseerd om in haar beleid op te nemen hoe zij wil omgaan met de fysieke bescherming en inrichting van archeologische terreinen.**
- **Daarnaast kan de gemeente overwegen bepaalde gebieden wettelijk te beschermen als monument. Dit kan worden gerealiseerd via de minister (beschermd rijksmonument) of via de reeds bestaande erfgoedverordening (gemeentelijk archeologisch monument). Indien de gemeente van dit laatste gebruik wil maken, is het verstandig om de monumentencommissie uit te breiden met een contactpersoon archeologie.**

4.11 Een integraal digitaal informatiesysteem

De gemeente Echt-Susteren is, net als vele andere gemeenten, momenteel bezig met het opzetten van een digitaal informatiesysteem waarin alle ruimtelijke informatie van de gemeente Echt-Susteren samenkomt. Deze ontwikkeling kan worden gezien in het licht van de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb) die ervoor moet zorgen dat het voor een koper of eigenaar van een huis of een stuk grond gemakkelijker wordt een totaaloverzicht te krijgen van alle publiekrechtelijke beperkingen die op een bepaald perceel rusten. Door de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart direct aan dit systeem te koppelen, kan de gemeente Echt-Susteren snel inzicht geven in de archeologische stand van zaken van alle terreinen in de gemeente. Dit bevordert dat burgers en ontwikkelaars het archeologisch aspect eerder bij hun plannen meewegen en voorkomt onaangename verrassingen in een vergevorderd stadium van de planontwikkeling.

Om te voorkomen dat eventuele 'schatzoekers' aan de slag gaan, kan ervoor gekozen worden om vindplaatsen (waarnemingen en vondstmeldingen) en monumenten niet aan te geven op een dergelijk publiek toegankelijk digitaal informatiesysteem.

De gemeente wordt geadviseerd om bij het opstellen van het digitale informatiesysteem ook het aspect archeologie mee te nemen.

4.12 Gemeentelijke onderzoeksagenda

Wetenschappelijke analyses van de uitgevoerde onderzoeken zijn onontbeerlijk om tot nieuwe inzichten over de geschiedenis van de gemeente te komen. Binnen de organisatie van de archeologische monumentenzorg maken wetenschappelijke basisrapportages deel uit van de uit te besteden werkzaamheden. Het integreren van deze verschillende stukjes van de archeologische legpuzzel tot een samenhangend beeld van de geschiedenis van een gemeente is echter een taak die, gelet op het gebrek aan capaciteit en kennis, niet op gemeentelijk niveau kan plaatsvinden. Het is van belang dat deze integratie van de archeologische informatie toch plaatsvindt. Een goed inzicht in de stand van kennis over het lokale verleden vormt namelijk de basis voor de evaluatie en verdere ontwikkeling van het lokale archeologiebeleid. Deze wetenschappelijke analyse zou kunnen worden uitbesteed aan een externe partij (onderzoeksbureau of adviseur) die een zogenaamde onderzoeksagenda voor de gemeente opstelt.

Geadviseerd wordt om de archeologische onderzoeken die in de gemeente plaatsvinden, eens in de paar jaar te (laten) analyseren en te komen tot een samenhangend beeld van de geschiedenis van de gemeente. Uit deze synthese kunnen vervolgens gemeente specifieke onderzoeksvragen (per periode/complextype) worden gedestilleerd. Deze zogenaamde onderzoeksagenda kan vervolgens dienen als basis voor het (toekomstige) archeologiebeleid.

4.13 Gemeentelijke onderzoekseisen

Om al het toekomstig archeologisch onderzoek binnen de gemeente Echt-Susteren te stroomlijnen, zou men kunnen overgaan tot het opstellen van gemeentelijke onderzoekseisen. De gemeente kan hierin bijvoorbeeld aangeven aan welke eisen het archeologisch onderzoek moet voldoen: bronnen die zeker moeten worden geraadpleegd, onderzoeksvragen die moeten worden beantwoord en/of onderzoeksmethoden die moeten worden gehanteerd.

De gemeentelijke onderzoekseisen kunnen ook voorwaarden inhouden die de publiekswerking stimuleren: het verplicht laten opstellen van een persbericht bij bijzondere vondsten, het verplicht verzorgen van een rondleiding bij grotere opgravingen, etc. Met name dit laatste aspect kan de publiekswerking ten aanzien van archeologie erg bevorderen.

Uiteraard moeten de eisen in het document niet in strijd zijn met de richtlijnen zoals die in de vigerende versie van de KNA staan genoteerd. Ook moeten de aanvullende eisen geen onnodige of onevenredig hoge eisen stellen aan de uitvoering van de onderzoeken.

In het (toekomstige) gemeentelijk archeologiebeleid kan worden vastgelegd dat de gemeente bij archeologische onderzoeken haar eigen gemeentelijke onderzoekseisen hanteert. Het betreft eisen die *in aanvulling* gelden op de vigerende versie van de KNA.

5 Juridische verankering kaarten

De nieuwe verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Echt-Susteren is een onontbeerlijk instrument dat een zorgvuldige en verantwoorde omgang met het archeologisch erfgoed mogelijk maakt. Om archeologische belangen mee te wegen, dienen zij echter wel structureel en formeel onderdeel te zijn van het planologische besluitvormingsproces. Verankering in het bestemmingsplan is daarom noodzakelijk. Alleen op deze wijze kunnen vergunningaanvragers worden verplicht tot het (laten) uitvoeren en betalen van archeologische onderzoeken.

5.1 Inleiding

Het centrale juridische beleidsinstrument in het nieuwe archeologiebestel is het bestemmingsplan. De gemeenteraad dient bij de vaststelling van een bestemmingsplan of beheersverordening en bij de bestemming van de in het plan begrepen grond, altijd rekening te houden met de in de grond aanwezige dan wel te verwachten archeologische monumenten (lees: waarden; artikel 38a). Wat onder 'rekening houden met' wordt bedoeld is in de wet niet vastgelegd.

Vanuit de Monumentenwet heeft de gemeente een aantal instrumenten gekregen om archeologie juridisch binnen haar beleid te verankeren (§ 3.3.1). Binnen de wet wordt onderscheid gemaakt in:

- vaststellen van een nieuw (of partieel herzien) bestemmingsplan (artikel 38a);
- actualisatie van een vigerend bestemmingsplan, met hieraan gekoppeld het vergunningsstelsel voor aanleg- en bouwvergunningen (artikelen 39 en 40);
- projectbesluiten, ontheffingen (artikel 41) en sloopvergunningen (artikel 37);
- vaststellen van een beheersverordening (artikel 38a);
- vaststellen van een archeologie- of erfgoedverordening (artikel 38).

Deze instrumenten worden hieronder toegelicht. Hierbij is onder andere gebruik gemaakt van de volgende kennisbronnen: ROB, 2003; SIKB, 2009; Ministerie van VROM, 2008; de heer F. van de Berg (Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed), de heer F. Luinge (Juridische Raadgeving LNG B.V.) en de heer A.W. Klaassen (Juridisch en bestuurlijk adviescentrum Klaassen).

5.2 Bestemmingsplanprocedure t.b.v. nieuwe ontwikkelingen

Wanneer in een gebied ontwikkelingen zijn gepland die niet voldoen aan het huidige bestemmingsplan, dient de bestemming van de gronden herzien te worden. Dit kan worden bereikt door het opstellen van een nieuw (ontwikkelingsgericht) bestemmingsplan, door een partiële herziening van het bestaande bestemmingsplan of door een projectbesluit. Deze paragraaf betreft de eerste twee procedures. Het projectbesluit wordt in § 5.4 behandeld.

In het huidige beleid van de gemeente worden alle bestemmingsplanprocedures ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen getoetst op het aspect archeologie. Concreet houdt dit in dat – indien met de nieuwe bestemming (grootschalige) graafwerkzaamheden gepaard gaan – de archeologische

waarden van het *gehele gebied* (en niet alleen de toekomstige verstoringen) in kaart moeten zijn gebracht én zijn afgewogen, voordat met de nieuwe bestemming van de gronden kan worden ingestemd. In de praktijk betekent dit dat het archeologisch vooronderzoek moet zijn afgerond tot en met de waarderende fase van het inventariserend veldonderzoek (proefsleuvenonderzoek). De archeologische waarden worden in het huidige beleid dus al vroeg in de planvorming betrokken. Dit levert een aantal voordelen op:

- Bij de inrichting van het terrein kan nog rekening worden gehouden met de eventueel in de grond aanwezige archeologische resten. Bepaalde gebieden kunnen zo buiten de planvorming worden gehouden, waardoor archeologische waarden '*in situ*' worden behouden (beschermd).
- Het gehele gebied wordt in één keer onderzocht. Dit zorgt in de eerste plaats voor samenhang in het archeologisch onderzoek. Bovendien kan het archeologisch onderzoek efficiënt worden uitgevoerd, waardoor kosten kunnen worden bespaard en stagnatie in het planproces kan worden voorkomen.
- De procedurele (ambtelijke) weg wordt maar één keer bewandeld voor het gehele gebied: één planbeoordeling, één vooronderzoek, één selectiebesluit.
- De gemeente kan de kosten via het grondexploitatieplan doorbelasten naar/verrekenen met de verstoorders. Hierdoor vindt een evenredige verdeling van de kosten plaats. De kosten voor een opgraving in een klein deel van het plangebied kunnen bijvoorbeeld over het gehele plangebied worden uitgesmeerd.

Uiteraard heeft het ook een nadeel om al zo vroeg in de planvorming een groot deel van het archeologisch onderzoek af te ronden. Dit schuilt voornamelijk in de kosten: hoe worden de kosten verrekend als de plannen niet zeker doorgaan of als er nog geen exploitatieplan is opgesteld?

De gemeente Echt-Susteren heeft aangegeven dat het wenselijk is om het huidige beleid te handhaven. Alleen indien dit niet mogelijk is (bijv. omdat nog geen exploitatieplan is opgesteld), kan worden volstaan met een minder uitgebreid archeologisch onderzoek, zoals bureauonderzoek aangevuld met booronderzoek. Zolang terreinen een (te verwachte) archeologische waarde hebben en deze terreinen nog niet zijn opgegraven, dienen deze planologisch beschermd te blijven door middel van een dubbelbestemming waarde-archeologie (zie § 5.3).

Maatwerk moet in ieder geval altijd mogelijk blijven!

- **De gemeente wil haar huidige beleid ten aanzien van bestemmingsplanprocedures ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen handhaven. Dit houdt in dat het archeologisch onderzoek zo ver mogelijk moet zijn afgerond (liefst tot en met waarderende fase) voordat de gronden in een gebied definitief een nieuwe bestemming krijgen. Maatwerk moet hierbij wel altijd mogelijk blijven! Aangeraden wordt om dit standpunt van de gemeente in het (toekomstige) archeologiebeleid vast te leggen.**
- **Daarnaast zou in de gemeentelijke procedures moeten worden opgenomen dat elke bestemmingsplanprocedure ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen ter toetsing wordt voorgelegd aan de contactpersoon archeologie. Deze persoon toetst vervolgens de plannen aan de archeologische beleidsadvieskaart en – indien gewenst – de (gemeentelijke) ondergrenzen (zie § 5.5).**

5.3 Actualisatie bestemmingsplan

De actualisatie van vigerende bestemmingsplannen is een ander verhaal. Het betreft over het algemeen uitgestrekte gebieden, waarvan de bestemming opnieuw wordt vastgesteld (bijv. het bestemmingsplan buitengebied). Grootschalige ontwikkelingen maken hier vaak geen deel van uit, waardoor de gemeente hier dan ook vaak van beheersplannen of conserverende plannen spreekt. De gemeente Echt-Susteren is voornemens om binnen een paar jaar alle bestemmingsplannen te actualiseren.

Vanuit de herziene Monumentenwet dienen deze nieuwe bestemmingsplannen ‘archeo-proof’ gemaakt te worden. Dit biedt de gemeente de *mogelijkheid* om aan reguliere bouw- en aanlegvergunningen voorwaarden te koppelen, waarmee de bescherming van archeologische waarden kan worden gewaarborgd (zie kader). Tot nu toe bestond deze mogelijkheid niet en kon bij deze vergunningen geen archeologisch onderzoek worden vereist.

De Monumentenwet en het aanvragen van een bouw- of aanlegvergunning in geval van een dubbelbestemming ‘waarde archeologie’

De artikelen 39 en 40 betreffen de instrumenten die de gemeente vanuit de Monumentenwet ten dienste staan.

Bij een bestemmingsplan kan in het belang van de archeologische monumentenzorg een aanlegvergunning verplicht gesteld worden. Daarnaast kan bij een bestemmingsplan worden bepaald dat de aanvrager van een reguliere bouw- of aanlegvergunning een rapport dient te overleggen waarin de archeologische waarde van het terrein – dat blijktens de aanvraag zal worden verstoord – naar het oordeel van B&W in voldoende mate is vastgesteld*. Aan de aanleg- of reguliere bouwvergunning kunnen vervolgens een aantal voorschriften worden verbonden:

- de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor monumenten in de bodem kunnen worden behouden;
- de verplichting tot het doen van opgravingen;
- de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg.

* in praktische zin betekent dit: het laten uitvoeren van archeologisch vooronderzoek t/m de waarderende fase (vaak proefsleuvenonderzoek).

Dubbelbestemming archeologie

Een bestemmingsplan ‘archeo-proof’ maken, kan door middel van het toekennen van een dubbelbestemming op de plankaart. Dit houdt in dat aan de gebieden waar archeologische waarden voorkomen of worden verwacht, de dubbelbestemming *waarde archeologie* wordt meegegeven. Voor welke gebieden dit geldt, kan worden afgeleid van de archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart (deelrapporten I en II). Het betreft:

- archeologische monumenten; AMK-terreinen (zie ook de volgende paragraaf voor de wettelijk beschermde monumenten);

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren
Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

- gebieden met een hoge of middelhoge archeologische verwachting;
- provinciale aandachtsgebieden.

Gebieden met een lage archeologische verwachting, verstoorde gebieden (aard van de verstoring te bepalen door een deskundig adviesbureau) en reeds opgegraven terreinen krijgen geen dubbelbestemming. Voor deze gebieden gelden namelijk geen restricties ten aanzien van de planvorming. Uitzondering hierop vormen de provinciale aandachtsgebieden, waar ook de gebieden met een lage archeologische verwachting onderzoeksplichtig zijn.

In de regels bij het bestemmingsplan moeten vervolgens de beperkingen (inclusief vastgestelde ondergrenzen) ten aanzien van deze gebieden worden opgenomen. In bijlage 3 is een aantal voorbeeldregels voor aanleg- en reguliere bouwvergunningen uitgewerkt.

- **In de gemeentelijke procedures zou moeten worden vastgelegd, dat bij iedere actualisatie van een vigerend bestemmingsplan de contactpersoon archeologie wordt betrokken.**
- **De gemeente dient bij de actualisatie van de vigerende bestemmingsplannen rekening te houden met de in de grond aanwezige en te verwachten archeologische resten. Geadviseerd wordt om zowel de gebieden met een middelhoge en hoge archeologische verwachting alsmede de AMK-terreinen en provinciale aandachtsgebieden als dubbelbestemming op de plankaart van een bestemmingsplan op te nemen. In de toelichting dient deze dubbelbestemming te worden gemotiveerd. In de bijbehorende regels dienen de randvoorwaarden voor het verkrijgen van een aanleg- en reguliere bouwvergunning verder te worden uitgewerkt.**

N.B.: Het 'archeo-proof' maken van bestemmingsplannen lijkt eenvoudig, maar kan verstrekkende gevolgen hebben, waar goed over moet worden nagedacht! Met name in het buitengebied, kan het koppelen van bepaalde bodemingrepen aan een aanlegvergunningstelsel – en daardoor een archeologische onderzoeksverplichting – grote praktische en financiële consequenties hebben voor bijvoorbeeld agrariërs. Op dit moment is het nog onduidelijk in hoeverre de gemeente hiervoor aansprakelijk kan worden gesteld in de vorm van planschade (zie kader). Een en ander dient dan ook nader overwogen te worden.

In het verband met het bestemmingsplan buitengebied Steenwijkerland heeft de minister van VROM inmiddels een aantal nuancerende uitspraken gedaan (d.d. 30-6-2009; kenmerk 2009043648). Op basis van een aantal argumenten die in deze brief te lezen zijn, stelt de minister dat de gemeenteraad economisch uitvoerbare bestemmingsplannen zal kunnen vaststellen en daarmee invulling zal kunnen geven aan haar verantwoordelijkheid voor een goede archeologische erfgoedzorg, daarbij inbegrepen de verantwoordelijkheid voor de omgang met planschade.

In aanvulling hierop heeft nader overleg plaatsgevonden tussen de ministeries van VROM en OCenW. Het ministerie van VROM heeft aangekondigd met nadere beperkende regelgeving te komen, die de hierboven gesignaleerde problematiek uitsluit. Om de nieuwste ontwikkelingen hierin te volgen, wordt de gemeente aangeraden de desbetreffende nieuwsberichten van de VNG te lezen (www.vng.nl).

Planschade als gevolg van het wijzigen van de bestemming (Citaat afkomstig van de website van VNG, april 2009):

'Archeologie bedreigt bestemmingsplannen'

Gemeenten krijgen te maken met hoge planschades, als grond minder waard wordt door noodzakelijk archeologisch onderzoek. De VNG zal zich inspannen om deze kwestie met VROM uit te werken. Daarbij zien we VROM wel als eerste aanspreekpunt. Voorbeelden uit de praktijk:

- Gemeente Steenwijkerland signaleert dat het benoemen van archeologische waarden in nieuwe bestemmingsplannen kan leiden tot claim van € 13 miljoen als planschade. Een claim die bij de gemeente neergelegd wordt.
- Gemeente Littenseradiel wijst op hetzelfde probleem waarbij het beleggen van 27 woonterpen met de dubbelbestemming hoge archeologische waarde een claim van € 2 miljoen kan betekenen.

Deze kwestie vergt nader onderzoek door het ministerie van VROM.

Beschermde archeologische monumenten

De archeologisch waardevolle terreinen, waarvan de gronden op basis van de Monumentenwet 1988 zijn beschermd (rijksmonumenten), dienen volledige bescherming te genieten. Voor activiteiten anders dan het gangbare gebruik, beheer en dergelijk moet de initiatiefnemer van deze activiteiten een vergunning in het kader van de Monumentenwet 1988 aanvragen. De vergunningaanvraag kan worden ingediend bij het college van burgemeester & wethouders die de aanvraag onmiddellijk na ontvangst dient door te zenden aan de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De Rijksdienst, die namens de Minister van Onderwijs Cultuur & Wetenschap over dergelijke aanvragen beslist, besluit vervolgens of een monumentenvergunning wordt verleend.

Volgens de Rijksdienst voor het Cultureel erfgoed (de heer F. van de Berg; email d.d. 20-10-2009) dienen de wettelijke beschermde terreinen eveneens op de plankaart te worden weergegeven; dit heeft tot doel de kenbaarheid van het archeologisch monument te vergroten, hetgeen de handhaving van het beschermingsregime ten goede komt.

Aan de bestemming van gronden moeten echter regels worden verbonden, terwijl het geven van regels in het belang van het monument niet is toegestaan. Eventuele beschermende regels, die strijdig zijn met het rijksbeleid, zouden namelijk juridisch tot conflictsituaties kunnen leiden. Dit kan worden ondervangen door regels op te nemen die stellen dat voor de desbetreffende gronden het bepaalde in de Monumentenwet 1988 van toepassing is.

Ter ondersteuning van de door het Rijk aangewezen wettelijk beschermde archeologische terreinen verdient het de voorkeur deze terreinen ook in het bestemmingsplan als zodanig op te nemen. Handhaving en uitvoering van het beleid ten aanzien van de omgang met de wettelijk beschermde archeologische terreinen is de verantwoordelijkheid van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Het is de taak van de gemeente om potentiële vergun-

ningaanvragers van deze monumenten door te verwijzen naar de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De Rijksdienst beslist over een vergunningaanvraag als het gaat om de versterking van een door het Rijk aangewezen archeologisch monument.

5.4 Projectbesluiten, ontheffingen, sloopvergunningen

In het bestemmingsplan kan dus worden bepaald dat – voordat een aanleg- of reguliere bouwvergunning wordt verleend – archeologisch onderzoek moet zijn uitgevoerd. Bovendien kunnen aan deze vergunningen voorschriften worden verbonden in het belang van de archeologische monumentenzorg.

Voor aanleg- en reguliere bouwvergunningen dient dit dus expliciet in het bestemmingsplan te worden geregeld. Voor sloopvergunningen in beschermde stads- en dorpsgezichten, ontheffingen en projectbesluiten is dit niet nodig. Voor deze zaken is dit namelijk – op vergelijkbare manier – rechtstreeks in de Monumentenwet geregeld (artikelen 37 en 41). Op basis van deze wet kan ook een rapport worden verlangd en kunnen dezelfde voorschriften aan de verstoorder worden opgelegd.

Uitzondering hierop vormt de sloopvergunning in beschermde stads- en dorpsgezichten. Voor deze locaties kan wel een rapport worden verlangd van een archeologisch vooronderzoek, echter aan de vergunning kunnen alleen voorschriften worden verbonden met betrekking tot de *wijze van slopen*. De hiervoor beschreven 3 typen voorschriften gelden derhalve niet voor de sloopvergunningen. De *wijze van slopen* kan echter ruim worden geïnterpreteerd en biedt mogelijkheden om eventueel aanwezige archeologische waarden toch te beschermen. Aan de vergunning kan bijvoorbeeld het voorschrift worden gekoppeld dat alleen bovengronds slopen is toegestaan. Op deze manier kunnen eventuele archeologische resten toch behouden blijven.

N.B.: De Monumentenwet voorziet niet in een bescherming bij lichte bouwvergunningen en sloopvergunningen buiten de beschermde stads- en dorpsgezichten. Voor deze vergunningen kan de gemeente toch een eigen beleid voeren, echter het juridische kader ontbreekt hierbij. Dit betekent dat de gemeente in deze gevallen afhankelijk is van de vrijwillige medewerking van de aanvrager.

Vanuit de wet is geregeld dat bij het verlenen van een ontheffing, projectbesluit of sloopvergunning in beschermde stads- en dorpsgezichten de archeologische waarden automatisch kunnen worden meegewogen. Dit moet dan echter ook op gemeentelijk niveau worden geregeld.

- In de gemeentelijke procedures zou moeten worden opgenomen, dat iedere ontheffing, projectbesluit en sloopvergunning – liggend in een gebied met waarde-archeologie – ter toetsing wordt voorgelegd aan de contactpersoon archeologie.
- De gemeente dient duidelijk in haar beleid vast te leggen op basis van welke criteria de aanvraag voor een ontheffing, projectbesluit of sloopvergunning archeologisch wordt getoetst. Het verdient de voorkeur daarbij dezelfde criteria toe te passen als zijn opgenomen in de planregels van de bestemmingsplannen (zie § 5.3 en § 5.5).

5.5 Ondergrenzen

Zoals in § 4.5 en bijlage 1 al is toegelicht, hoeft niet elk dossier in aanmerking te komen voor archeologisch onderzoek. Op basis van de Monumentenwet kan bij de aanvraag van een aanlegvergunning, bouwvergunning, projectbesluit en ontheffing vrijstelling worden verleend als de oppervlakte van het ingediende project kleiner is dan 100 m². De gemeente kan een hiervan afwijken: zowel naar boven (meer dan 100 m²) als naar beneden (minder dan 100 m²). Dit dient echter wel goed gemotiveerd te worden (artikel 41a). Deze motivatie kan nu geschieden omdat de gemeente nu een gedetailleerde verwachtings- en beleidsadvieskaart heeft.

Vanuit archeologisch perspectief wordt geadviseerd de ondergrenzen die op de archeologische beleidsadvieskaart (deelrapport I: kaartbijlage I-1) staan vermeld, over te nemen. In bijlage 1 is een onderbouwing van deze ondergrenzen gegeven. Of de gemeente de geadviseerde ondergrenzen daadwerkelijk overneemt, is een maatschappelijke afweging waarbij ook andere belangen (regeldruk, belasting van de vergunningaanvrager, belasting van het ambtelijk apparaat, etc.) meespelen.

Hoe stelt de gemeente andere ondergrenzen nu formeel vast? Daarvoor dienen de volgende stappen te worden doorlopen:

- de gemeenteraad stelt de archeologische verwachtings- en advieskaart, inclusief ondergrenzen, vast;
- vervolgens dienen de vastgestelde ondergrenzen bij de actualisatie van bestemmingsplannen in de planregels te worden verwerkt (in het aanleg- en bouwvergunningstelsel);
- indien de gemeente deze ondergrenzen ook voor projectbesluiten en ontheffingen wil hanteren, legt zij dit gemotiveerd in haar beleid vast.

Voor wat betreft de nog vigerende bestemmingsplannen zonder archeologische planregels, is de recent vastgestelde erfgoedverordening (inclusief vastgestelde ondergrenzen) van toepassing (zie § 5.7).

Om de interne procedures binnen de gemeente zo eenvoudig mogelijk te houden, wordt bovendien geadviseerd de ondergrenzen ook toe te passen bij de voorbereiding van bestemmingsplanprocedures ten behoeve van nieuwe ontwikkelingen.

Opgelet: bij vergunningstrajecten hebben de geadviseerde ondergrenzen betrekking op de *omvang van de ingreep*; bij bestemmingsplanprocedures adviseren wij de archeologische waarden en verwachtingen van het *gehele plangebied* in ogenschouw te nemen (zie § 5.2).

Indien de gemeente bepaalde projecten wil vrijstellen van archeologisch onderzoek, dient zij dit (gemotiveerd) vast te leggen in haar beleid, bestemmingsplannen en/of archeologie-/erfgoedverordening.

5.6 Beheersverordening

Voor gebieden waar geen ruimtelijke ontwikkelingen plaatsvinden, kan de gemeenteraad ook een beheersverordening vaststellen. De verordening regelt het beheer van dat gebied overeenkomstig het bestaande gebruik. De Monumentenwet voorziet niet in de mogelijkheid om bij beheersverordening een aanlegvergunning te verlangen in het belang van de archeologische monumentenzorg. Ook is er geen mogelijkheid om te bepalen dat de aanvrager van een aanleg- of bouwvergunning een archeologisch rapport moet overleggen. Bescherming van het archeologisch erfgoed kan – in die gebieden waar een beheersverordening geldt – dus alleen op het niveau van de planning enigszins worden gerealiseerd.

5.7 Archeologie- of erfgoedverordening

De gemeenteraad kan in het belang van de archeologische monumentenzorg bij 'verordening' verplichtingen ten aanzien van het archeologisch bodemarchief formuleren. Hoewel de verordening niet direct gebonden is aan het ruimtelijke ordeningstraject, mag deze ook niet in strijd zijn met het bestemmingsplan (Monumentenwet artikel 38).

De gemeente Echt-Susteren heeft recent zo'n erfgoedverordening vastgesteld (gemeente Echt-Susteren, 2008). In deze verordening heeft de gemeente haar archeologisch beleid geformuleerd voor zolang een deel van de bestemmingsplannen niet 'archo-proof' is gemaakt. De erfgoedverordening is redelijk summier van opzet en afgeleid van de modelerfgoedverordening die door de VNG is opgesteld en waarin naast de gebouwde monumentenzorg ook de archeologische monumentenzorg is verankerd.

De erfgoedverordening van de gemeente Echt-Susteren is voor wat betreft het onderdeel archeologie een tijdelijke regeling, die vooralsnog niet uitgebreid zal worden op dat punt. Indien de gemeente in de toekomst deze erfgoedverordening toch zou willen actualiseren/uitbreiden, kan zij bijvoorbeeld ook de volgende zaken aan bod laten komen:

- het verstoorder-betaalt-principe;
- doelstelling en uitgangspunten;
- Eisen ten aanzien van archeologisch onderzoek;
- onderzoeksagenda.

Er kunnen nog meer zaken in de verordening geregeld worden. Van groot belang daarin is ook de *nadere uitwerking* van schadevergoedingen (zie § 7.2.3). De gemeente kan in een verordening aangeven in welke gevallen en tot welke hoogte men bereid is aan de kosten van archeologisch onderzoek, welke voor rekening komen van de verstoorder, mee te betalen. Dit biedt duidelijkheid voor zowel de gemeente zelf als de verstoorder.

Indien de gemeente dit wenst, kan zij haar huidige erfgoedverordening actualiseren en/of uitbreiden.

6 Communicatie, presentatie en voorlichting

Het archeologisch erfgoed behoort niet uitsluitend toe aan de archeologen, maar aan de hele maatschappij. Het archeologiebeleid van een gemeente en de lasten die daar soms uit voortvloeien, kunnen op meer steun rekenen als deze door het grote publiek, met name de bewoners, worden gekend en geaccepteerd. Zonder draagvlak zal de archeologische monumentenzorg de zorg van slechts enkelen zijn en blijven. Het is dan ook van belang dat een breed draagvlak voor archeologie wordt verkregen. Door de archeologische waarden beter te ontsluiten, burgers bewuster te betrekken alsmede kennis te laten maken met hún archeologisch erfgoed, kan het maatschappelijke draagvlak aanzienlijk worden vergroot. Een participerend publiek dat de waarde inziet van het archeologisch erfgoed, biedt veruit de beste garantie dat ook onze toekomstige generaties nog van dit erfgoed kunnen genieten.

6.1 Archeologie als inspiratiebron bij nieuwe ontwikkelingen

In de Nota Belvedere wordt het belang van cultuurhistorie als inspiratiebron voor de ruimtelijke inrichting onderstreept (zie § 3.1.2). Alleen bewaren in de grond is niet genoeg, de waarden uit het verleden dienen ook een plaats te krijgen in de leefomgeving. De laatste jaren wordt bij een groeiend aantal inrichtingsplannen in ons land aandacht geschonken aan de inpassing en visualisatie van archeologische vindplaatsen en objecten. Zodra de wil er is, kan een plan vaak nog relatief eenvoudig worden aangepast zonder dat dit al te veel financiële consequenties heeft. Voor het plan zelf betekent het bovendien vaak een meerwaarde, doordat het een eigen gezicht en uitstraling krijgt. In de gemeente Echt-Susteren is dit echter nog maar zelden gebeurd. Dit zou in de toekomst verder uitgewerkt kunnen worden, waarbij de nota Belvedere als leidraad kan dienen. Door het opstellen van een algemeen beleid op het gebied van integratie tussen cultuur en ruimte wordt ervoor zorg gedragen dat archeologie (en cultuurhistorie) als inspiratiebron bij de planontwikkeling wordt gebruikt.

In het (toekomstige) archeologiebeleid van de gemeente kan de gemeente voorwaarden vastleggen om de cultuurhistorische waarden volwaardiger mee te wegen bij planontwikkeling.

6.2 Bewoners en gebruikers betrekken in de planvorming

Hoewel ruimtelijke plannen vaak een grote invloed hebben op het leefklimaat van bewoners en gebruikers van een gebied, worden deze tot op heden slechts zeer mondjesmaat betrokken in de planvormingsprocedures. Dit bevordert het maatschappelijke draagvlak voor de plannen niet en bovendien worden hierdoor ook belangrijke kansen gemist om lokaal aanwezige gebiedskennis in te brengen in het planvormingsproces. Voor de cultuurhistorische disciplines is dit gemis des te

groter, omdat juist op dit gebied vaak veel lokale kennis aanwezig is. Lokale kennis van bewoners onderscheidt zich op een groot aantal punten van de kennis van wetenschappelijke deskundigen en blijkt in de ruimtelijke ordening een belangrijke meerwaarde op te leveren. Actieve participatie van de bevolking levert niet alleen inhoudelijk betere plannen op, ook kunnen deze plannen vaak rekenen op een veel groter maatschappelijk draagvlak. Dit leidt uiteindelijk tot een duidelijke tijd- en kostenbesparing in de uitvoering (weinig oponthoud door inspraakprocedures) en een goede basis voor toekomstige planvormingsprocedures in hetzelfde gebied. In de archeologie wordt tot op heden nog nauwelijks gebruik gemaakt van de talrijke kansen die actieve participatie van bewoners biedt voor de totstandkoming van archeologie- en cultuurhistorie-vriendelijke ruimtelijke plannen.

In het (toekomstige) archeologiebeleid kan worden vastgelegd hoe de gemeente het maatschappelijk draagvlak voor archeologie wil vergroten door bijvoorbeeld bewoners en gebruikers van een gebied actief in de planvormingsprocedures te betrekken.

6.3 Kennisoverdracht en publieksparticipatie

Bewustmaking van het grote publiek van het belang van het archeologisch erfgoed vindt plaats door kennisoverdracht en publieksparticipatie (zie ook deelrapport I: § 2.3). Hieronder volgt een aantal mogelijkheden:

1. Publieksgerichte publicaties: via bijvoorbeeld een nieuwsbrief kan met zekere regelmaat informatie aan het publiek beschikbaar worden gesteld. Eventueel kan dit soort informatie ook digitaal via de gemeentelijke website worden aangeboden. Groot voordeel hiervan is dat hierdoor een breed publiek bereikt kan worden.
2. Museale presentaties: de gemeente kan in nauwe samenwerking met de plaatselijke musea en/of organisaties (gemeentemuseum Echt, culturele centra, M/V Museum van de Vrouw, etc.) exposities uitwerken over bijvoorbeeld de bewoningsgeschiedenis van de gemeente, bijzondere vondsten, etc. Hierbij kan de gemeente gebruik maken van haar recht om archeologische vondsten te lenen bij het provinciaal depot. Op deze wijze maakt een groot aantal bezoekers kennis met de geschiedenis van de gemeente.
3. Het uitzetten van archeologische en cultuurhistorische routes, zoals de TRAP-routes van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed en/of het bekende ommetje. Gedacht kan worden aan speciale (kunst- en) cultuurroutes, waarin uitingen van moderne kunst en archeologische visualisaties worden gecombineerd. In het buitengebied is ook de combinatie met natuur en landschap interessant. Hierbij kan samenwerking gezocht worden met de VVV, de provincie, natuur- en landschapsbeheer Limburg, de Stichting IKL, Staatsbosbeheer, natuurmonumenten, omliggende gemeenten, etc. Ook de lokale heemkundekringen (Heemkundekring Echter Land, Heemkunde Vereniging Nieuwstadt, etc.) kunnen hieraan een belangrijke bijdrage leveren.
4. Het verhogen van de belevingswaarde (zichtbaarheid) van waardevolle archeologische en cultuurhistorische relicten. Hierbij kan gebruik worden gemaakt van informatieborden bij vindplaatsen, cultuurhistorisch waardevolle plekken, picknickplaatsen, etc. De cultuurhistorische Waardenkaart (deelrapport II: kaartbijlage II-7) kan hierbij als inspiratiebron dienen.
5. Educatieve programma's: beter dan een stapel boeken of foto's kan een wandeling door een oud cultuurlandschap, waarin nog archeologische resten verborgen zijn, inzicht geven hoe

mensen in het verleden en heden de ruimte hebben benut en hebben vormgegeven. Dit biedt mogelijkheden voor het sterk opkomende 'omgevingsonderwijs' waarin 'regionale beeldvorming' en 'eigen regio' onderwerpen zijn. Om het archeologisch erfgoed beleefbaarder te maken, kunnen aan lagere scholen bijvoorbeeld archeologische 'kits' worden toegestuurd met daarin een aantal archeologische artefacten.

6. Rondleidingen: ook aan belangstelling voor rondleidingen bij proefsleuven en/of opgravingen kan gehoor worden gegeven (bijv. voor schoolklassen).
7. De heemkundekringen (zie punt 3), amateur-archeologen en andere vrijwilligers spelen een belangrijke rol binnen de publieksparticipatie. De gemeente ervaart hen als zeer vakkundig en ze hebben dan ook reeds een belangrijke rol binnen de gemeente. Heemkundekringen organiseren regelmatig informatiebijeenkomsten en lezingen en bovendien vormen zij een directe link naar de (politieke) achterban. Het verdient dan ook aanbeveling erop toe te zien dat er voldoende ruimte blijft waarbinnen de vrijwilligers zich kunnen blijven ontplooiën. Bovendien zouden ze bij het gemeentelijk archeologiebeleid kunnen worden betrokken.

- **In het (toekomstig) archeologiebeleid kan de gemeente vastleggen hoe zij het grote publiek bekend wil laten maken met het archeologisch erfgoed.**
- **Bovendien kan hierin de rol van amateur-archeologen, heemkundekringen en andere vrijwilligers verder worden uitgewerkt (assisteren bij opgravingen, publicaties, adviserende rol bij opstellen cultuurbeleid, etc.).**

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

7 Organisatie en financiën

In de voorgaande hoofdstukken zijn de verplichtingen en mogelijkheden ten aanzien van het gemeentelijke archeologiebeleid uitgewerkt. Met de huidige personele capaciteit is het echter niet realistisch om aan alle verplichtingen te voldoen. Uitbreiding hiervan lijkt dan ook wenselijk. Naast personele consequenties die de herziening van de Monumentenwet tot gevolg heeft, heeft invoering van deze nieuwe wet ook een aantal financiële gevolgen. Uitgangspunt is hierbij dat archeologie niet alleen geld hoeft te kosten, maar ook een bijdrage kan leveren aan de economie. In dit hoofdstuk wordt op beide aspecten nader ingegaan.

7.1 Gemeentelijke organisatie

7.1.1 Inleiding

In de gemeente Echt-Susteren is het aspect archeologie nog niet ondergebracht bij een bepaalde afdeling of contactpersoon. Op ad hoc basis wordt bepaald dat voor een bepaald project en/of dossier archeologisch onderzoek moet plaatsvinden. Met name personen van de afdeling Ruimtelijke en Maatschappelijke Ontwikkelingen (RMO) en het projectbureau en Economische Zaken (PB & EZ) krijgen hier regelmatig mee te maken. De eerste afdeling in verband met bestemmingsplanwijzigingen, de tweede in verband met gemeentelijke projecten. Voor met name de inhoudelijke ondersteuning wordt regelmatig een externe senior-archeoloog ingehuurd.

7.1.2 Toekomstige positionering van de AMZ binnen de gemeentelijke organisatie

Vanuit praktisch oogpunt is het aan te bevelen om de verantwoordelijkheid ten aanzien van archeologie bij een bepaalde contactpersoon onder te brengen. Hierbij kan gedacht worden aan een persoon die bij de afdeling Ruimtelijke en Maatschappelijke Ontwikkelingen werkzaam is: de preventieve bescherming van archeologie wordt namelijk voor een groot deel geregeld via de bestemmingsplannen. Om het archeologisch beleid optimaal te kunnen uitvoeren, is samenwerking met andere afdelingen echter onvermijdelijk:

- Vergunningen, handhaving & Heffingen (VHH): met betrekking tot het verlenen van de bouw-, sloop, aanleg-, monumentenvergunningen en ontheffingen. Bovendien zijn zij verantwoordelijk voor toezicht en handhaving (in de toekomst mogelijk ook met betrekking tot het handhaven van de gemeentelijke archeologische regelgeving?).
- Facilitaire Zaken: met betrekking tot het opzetten van een digitaal informatiesysteem in relatie tot de Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken (Wkpb), waar archeologie idealiter ook deel van gaat uitmaken.
- Ruimtelijke & Maatschappelijke Ontwikkeling (RMO) overig: met name op het gebied van integraal cultuurbeleid en met betrekking tot eventuele educatieprogramma's voor scholen.
- Openbare werken (OW): met betrekking tot de aanleg en beheer van de openbare ruimte (openbare groenvoorziening, sportvelden, bossen, wegen, etc.) waarbij ook rekening moet worden

gehouden met archeologie. Bovendien is deze afdeling verantwoordelijk voor het groen- en landschapsbeleid, waar mooie kansen liggen voor archeologie en cultuurhistorie.

- Bestuurlijke & Juridische zaken (BJZ): zij zouden kunnen worden betrokken bij een eventuele intergemeentelijke samenwerking met betrekking tot archeologie.
- Financiën: met betrekking tot de archeologische paragraaf binnen de algemene begroting van de gemeente. Mogelijk kunnen zij ook assisteren bij het instellen van een archeologiefonds.
- Projectbureau & Economische zaken (PB & EZ): met betrekking tot het opstellen en uitvoeren van het beleid ten aanzien van toerisme & recreatie en platteland vernieuwing. Bovendien voeren zij de regie over (gemeentelijke) projecten, waarbij vaak ook archeologie om de hoek komt kijken.
- Publiekszaken (PUZA): integratie van het archeologiebeleid in het algemene communicatiebeleid van de gemeente. Denk bijvoorbeeld aan archeologie op de gemeentelijke website.

In § 7.2.1 wordt verder ingegaan op de taakverdeling tussen de verschillende afdelingen van de gemeente.

De gemeente wordt geadviseerd:

- **de verantwoordelijkheid voor archeologie onder te brengen bij één contactpersoon archeologie, welke mogelijk werkzaam is bij de afdeling Ruimtelijke en Maatschappelijke Ontwikkelingen;**
- **nadere afspraken te maken met de andere afdelingen om de archeologische taken te kunnen realiseren.**

7.1.3 Intergemeentelijke samenwerking

Mogelijk heeft de gemeente niet de capaciteit en financiën om de personele bezetting voor de gemeentelijke archeologische monumentenzorg uit te breiden. Waarschijnlijk kampen ook andere gemeenten met het probleem dat er niet voldoende capaciteit is om archeologie de vereiste aandacht te geven. Dit probleem kan opgelost te worden door de handen ineen te slaan. Door intergemeentelijke samenwerking kan archeologie wel de aandacht krijgen die het moet hebben. Verschillende mogelijkheden die hiertoe kunnen worden onderzocht, zijn:

- Eén van de gemeenten in de regio ontwikkelt een volwaardige archeologische afdeling die over voldoende beleidskennis, informatievoorziening en vangnetcapaciteit beschikt. Andere gemeenten in de regio sluiten een samenwerkingsovereenkomst met deze gemeente af, waarin is vastgelegd voor welke taken een beroep op de archeologische faciliteit gedaan kan worden.
- Er wordt een centrale faciliteit op regionaal niveau gecreëerd waarin zowel het grootste deel van de huidige als toekomstige taken van de gemeenten worden ondergebracht. Gedacht kan worden aan een regiobureau of erfgoedcentrum. Zo'n centrum zou naast een adviesrol richting de gemeente, ook beheers- en voorlichtingstaken op zich kunnen nemen. Momenteel lopen er nog geen initiatieven van deze aard.
- In het verlengde hiervan zou ook gedacht kunnen worden aan het aanstellen van een regio-beleidsarcheoloog. Deze regio-beleidsarcheoloog zou door verschillende gemeenten gezamenlijk aangeworven en betaald kunnen worden. De taken van deze persoon zouden vergelijkbaar kunnen zijn met die van een regiobureau/erfgoedcentrum.

- Er wordt een contract afgesloten met een gekwalificeerd archeologisch adviesbureau dat gedurende een langere tijd de adviesrol op zich neemt en bereid is te investeren in de archeologische problematiek van de gemeente. Dit bureau verricht gedurende een contractperiode de archeologische adviesfunctie op seniorniveau.

De gemeente zou kunnen onderzoeken of de buurgemeenten Leudal, Roerdalen, Maasgouw, Weert, Nederweert of andere gemeenten interesse hebben om – met betrekking tot archeologie – tot samenwerking over te gaan met de gemeente Echt-Susteren.

7.2 Financiën

7.2.1 Algemene uitvoeringskosten gemeente (beleidsontwikkeling, -implementatie en -realisatie)

De algemene uitvoeringskosten van de gemeente worden voornamelijk gevormd door de hoeveelheid tijd die wordt besteed aan handhaving en uitvoering van de in dit document voorgestelde omgang met de archeologische monumentenzorg.

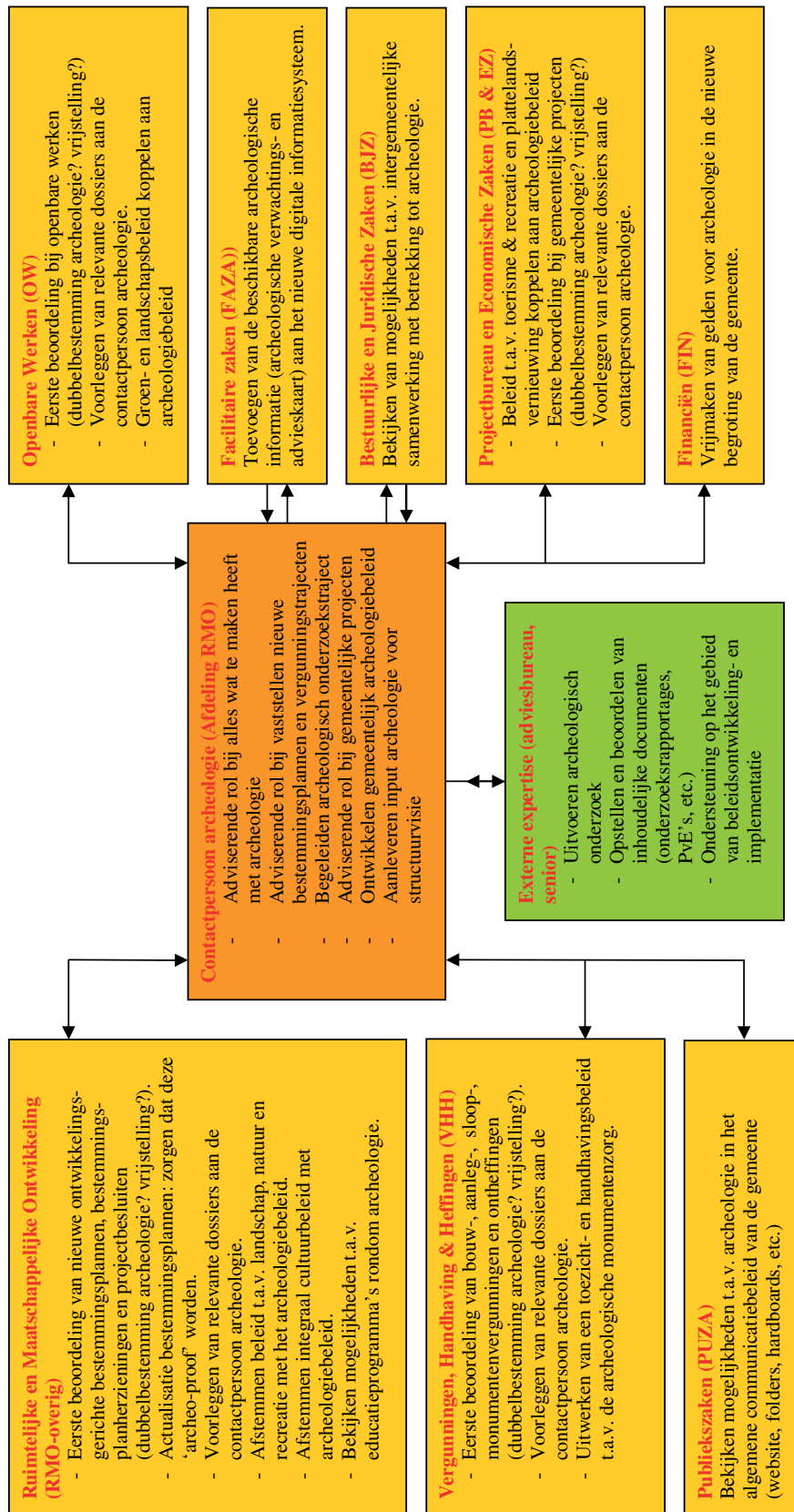
Archeologietaken gemeenteambtenaren

De taken die op korte termijn in ieder geval op gemeentelijk niveau, door één of meerdere gemeenteambtenaren, *dienen* te worden uitgevoerd, zijn:

1. het actualiseren van bestemmingsplannen ('archeo-proof' maken);
2. het toetsen van nieuwe ontwikkelingsgerichte bestemmingsplannen, partiële bestemmingsplanherzieningen en projectbesluiten;
3. het toetsen van vergunningsaanvragen (reguliere bouw-, sloop-, aanlegvergunning) en ontheffingen.
4. de begeleiding van het archeologisch onderzoekstraject (toezicht houden op en [laten] beoordelen van het resultaat);
5. het (laten) nemen van een selectiebesluit als bevoegd gezag;
6. het (laten) toetsen van Programma's van Eisen (PvE's) voor de uitvoering van het archeologische onderzoek;
7. het vervullen van een regiefunctie indien gemeente initiatiefnemer is van bodemverstorende activiteiten;
8. het ontwikkelen van 1: een gemeentelijk archeologiebeleid en 2: een beleidsvisie ten aanzien van archeologie/cultuurhistorie in bredere zin (input structuurvisie).

Deze lijst kan worden aangevuld met een aantal facultatieve taken (hoofdstukken 4 en 6).

Hoe bovenstaande taken in de toekomst binnen de gemeente verdeeld worden, is sterk afhankelijk van de wensen en mogelijkheden van de gemeente (gemeentelijke ambities). Bij de meeste gemeenten is een contactpersoon archeologie aangesteld, die het gros van de taken uitvoert. Binnen de gemeente Echt-Susteren is dit momenteel nog niet het geval en worden dossiers op 'ad hoc' basis behandeld.

Figuur 1. Voorbeeldverdeling van taken en bevoegdheden van de verschillende afdelingen.

Indien de gemeente een contactpersoon archeologie aanwijst, kan een groot deel van de taken door deze persoon worden uitgevoerd. Het gemeentelijk archeologiebeleid kan echter alleen slagen door een goede samenwerking, taakverdeling en beleidsafstemming tussen *alle* betrokkenen (zie ook § 7.1.2). Het is dan ook van belang om in ieder geval de hoofdprocessen binnen de gemeentelijke archeologische monumentenzorg te koppelen aan de interne werkprocessen. Bovendien moet bekeken worden welke bevoegde personen deze hoofdprocessen mogen en moeten uitvoeren.

Omdat er geen archeologisch inhoudelijke expertise bij de gemeente aanwezig is, blijven bepaalde taken ook in de toekomst lastig om uit te voeren. Met name voor het beoordelen van inhoudelijke documenten (PvE's, onderzoeksrapporten) blijft de gemeente afhankelijk van het inhuren van externe deskundigheid (externe senior-archeoloog). Een voorbeeld van de verdeling van taken en bevoegdheden van de verschillende afdelingen binnen het toekomstige gemeentelijke archeologiebeleid, is in figuur 1 uitgewerkt.

Aantal te beoordelen en te begeleiden dossiers

In tabel 1 staat het aantal dossiers vermeld dat gemiddeld per jaar aan de gemeente wordt voorgelegd. Het betreft circa 400 dossiers per jaar die op het aspect archeologie zouden moeten worden beoordeeld. Dit kan gebeuren door de afdeling die de aanvraag behandelt. Indien de gemeente een contactpersoon archeologie aanstelt, kan deze het beoordelen van relevante dossiers (grotendeels) overnemen. Een groot deel van deze dossiers zal na beoordeling worden vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Voor een deel van deze dossiers zal echter de AMZ-fasering worden opgestart. Het is de taak van de betreffende ambtenaar (idealiter de contactpersoon archeologie) om dit archeologisch onderzoekstraject te begeleiden. Vooralsnog gaan we ervan uit dat dit circa 150 dossiers per jaar zal betreffen (globale schatting!).

te beoordelen dossier	aantal	opmerkingen
actualisatie bestemmingsplan	4	
partiële bestemmingsplanherziening of projectbesluiten	20	
reguliere bouwvergunning	220	
aanleg- en sloopvergunning	???	
Wijzigingsplan	15	
buitenplanse ontheffing	100	
gemeentelijke projecten	varieert	deze lopen over meerdere jaren
monumentenvergunning	paar per jaar	

Tabel 1. Aantal dossiers dat gemiddeld per jaar aan de gemeente wordt voorgelegd.

Legesverordening

De gemeente kan, als de legesverordening dit toestaat, de ambtelijke ‘handeling’ van het beoordelen van rapporten, PvE's, etc. in rekening brengen bij de vergunningaanvrager. Dit geldt ook als dit werk wordt uitbesteed aan een externe partij. Indien de huidige legesverordening dit niet toestaat, wordt de gemeente geadviseerd deze aan te passen.

Benodigde fte

Belangrijk is vast te stellen hoeveel tijd, uitgedrukt in fte's, gemoeid zal zijn met het toekomstige gemeentelijke archeologiebeleid. Uitgaand van een beperkt takenpakket, waarbij alleen aandacht wordt gegeven aan de verplichte aspecten, kan voorlopig worden uitgegaan van circa 0,2 à 0,3 fte (8 à 12 uur per week) voor de contactpersoon archeologie (globale schatting). Indien ook de facultatieve aspecten worden meegenomen (iets dat op de langere termijn waarschijnlijk wel de bedoeling is), dan dient te worden uitgegaan van circa 1 fte. De gemeente moet er rekening mee houden dat in de toekomst steeds meer bestemmingsplannen 'archo-proof' zullen zijn. Door het vergunningstelsel dat hieraan, vanuit archeologisch oogpunt, gekoppeld wordt, worden er steeds meer dossiers voorgelegd aan de gemeente, waardoor de werklast verder zal toenemen.

Zoals reeds is toegelicht, blijft de gemeente (door gebrek aan inhoudelijke kennis) voorlopig afhankelijk van externe inhoudelijke expertise. Voor dit laatste zal eveneens geld voor moeten worden gereserveerd. Voorlopig kan gedacht worden aan een reservering van circa €10.000 per jaar (ondergrens). Vooral bij ingewikkelde – vakinhoudelijke – dossiers kan externe expertise bijdragen aan een goed onderbouwde en snelle oplossing van eventuele problemen of onduidelijkheden.

De gemeente wordt geadviseerd om voorlopig binnen haar archeologiebeleid vast te leggen dat:

- **binnen het takenpakket van de contactpersoon archeologie circa 0,2 à 0,3 fte wordt gereserveerd om de taken ten behoeve van een goede archeologische monumentenzorg goed te kunnen uitvoeren;**
- **structureel geld wordt gereserveerd voor het inhuren van externe expertise (voorlopig kan gedacht worden aan een reservering van circa €10.000 per jaar);**
- **deze globale (!) inschattingen na een jaar worden geëvalueerd om te kijken of deze moeten worden aangepast.**

7.2.2 Projectgebonden uitvoeringskosten gemeente

Gemeente als initiatiefnemer

De projectgebonden uitvoeringskosten betreffen de kosten die gemaakt worden voor het doorlopen van het archeologische proces om het behoud van informatie te garanderen en/of te komen tot een verantwoorde afweging van belangen. Deze kosten zijn voor rekening van de 'verstoorder' (veroorzakersprincipe). In het geval de gemeente initiatiefnemer is (gemeentelijke projecten), komen deze dus voor rekening van de gemeente. In tegenstelling tot de algemene uitvoeringskosten, zijn deze direct te relateren aan individuele ontwikkelingsprojecten. De kosten kunnen dan ook binnen het budget van het betreffende project verrekend worden.

Gemeente als voorbereider

De gemeente draagt vaak zorg voor het bouwrijp maken van het exploitatiegebied. Op grond van de regeling voor grondexploitatie kunnen gemeenten de door hen gemaakte kosten verhalen. Dat geschiedt door het verbinden van een voorschrift aan de bouwvergunning, dat inhoudt dat de vergunninghouder aan de gemeente een exploitatiebijdrage is verschuldigd (artikel 6.17 Wro). Ook de kosten die de gemeente maakt in het kader van de archeologische monumentenzorg vallen hieronder en kunnen derhalve via de bouwvergunning worden verhaald.

7.2.3 Projectgebonden uitvoeringskosten van derden

Normaliter kunnen de kosten van archeologisch (voor)onderzoek verhaald worden op de verstoorder ('veroorzakersprincipe'). Het principe dat de veroorzaker betaalt, gaat echter niet in alle gevallen op. Zowel bij toevalsvondsten als bij excessieve kosten, kan de veroorzaker soms door de bevoegde overheid (vaak de gemeente) worden bijgestaan in de kosten. De gemeente kan op haar beurt worden gecompenseerd door het Rijk (nadeelcompensatie).

Kosten in verband met toevalsvondsten

Van een toevalsvondst is sprake als de verstoorder aan al zijn wettelijke verplichtingen heeft voldaan en er bij graafwerkzaamheden alsnog behoudenswaardige vondsten (van rijksbelang) aan het licht komen. Ook in dit geval heeft hij de wettelijke plicht de vondsten te melden bij het Rijk (artikel 53). De initiatiefnemer hoeft in dit geval niet de kosten te dragen die gemoeid zijn met de exploratie van een dergelijke vondst. Hij heeft immers aan zijn verplichtingen voldaan. De bevoegde overheid (gemeente, provincie, Rijk) is in dit geval een tegemoetkomende rol toebedeeld en zal de kosten voor haar rekening moeten nemen. De praktijk laat zien dat vaak meerdere overheden bereid zijn hiervoor middelen beschikbaar te stellen.

Schadevergoeding

Wanneer een sloop-, aanleg- of bouwvergunning, ontheffing of projectbesluit wordt geweigerd, kan de aanvrager schade lijden. De aanvrager kan ook schade lijden als aan een beschikking voorschriften worden verbonden, zoals de verplichting om archeologische waarden op te graven. In bepaalde gevallen kan de initiatiefnemer in aanmerking komen voor een schadevergoeding (artikel 42). Een verzoek hiertoe kan worden ingediend bij degene die de aanvraag weigert of de voorschriften oplegt (vaak de gemeente). De gemeente kan ingaan op dit verzoek, of dit verzoek naast zich neerleggen. Het staat de gemeente vrij hierin eigen beleid te voeren.

Nadeelcompensatie

Een ander type vergoeding kan door de gemeente bij het Rijk worden aangevraagd. Dit betreft de zogenaamde nadeelcompensatie, die de wetgever heeft uitgewerkt in de excessieve opgravingskosten regeling (artikel 34a). De bedoeling van de wetgever is gemeenten (en provincies) te compenseren voor excessief hoge opgravingskosten die noch door de veroorzaker, noch door de bevoegde overheid (gemeente of provincie) in redelijkheid kunnen worden gefinancierd. In eerste instantie dienen de kosten gedragen te worden door de veroorzaker (veroorzakersdeel) en vervolgens door de plichtopleggende overheid (vaak de gemeente). Als dan blijkt dat de kosten voor archeologisch onderzoek nog niet gedekt zijn, dan betaalt het Rijk eventueel mee. Bij een aanvraag om tegemoetkoming door het Rijk is het van belang goed te bezien of ook aan de andere voorwaarden voor een dergelijk verzoek is voldaan.

De *drempelbijdrage* is het minimale bedrag dat de gemeente voor eigen rekening dient te nemen, indien zij besluit de opgravingskosten van de verstoorder te compenseren (artikel 2 Bamz). Op dit moment is voor een gemeente de drempelbijdrage vastgesteld op € 2,50 vermenigvuldigd met het inwoneraantal van de gemeente. Dat betekent dat de drempelbijdrage van de gemeente Echt-Susteren uitkomt op circa € 80.450,00 (circa 32.180 inwoners). Wanneer de opgravingskosten minus

het verstoordersdeel niet boven de berekende drempelbijdrage uitkomen, bestaat er voor het Rijk geen aanleiding om de compensatiekosten mee te financieren. De gemeente wordt dan in staat geacht zelf de kosten te compenseren.

7.2.4 Gemeentelijk archeologiefonds?

Aangezien er een gerede kans is dat de gemeente te maken krijgt met kosten in verband met toevalsvondsten of schadevergoedingen, is het van belang hiervoor een strategie op te stellen en gelden te genereren. Een fondsconstructie kan hierin uitkomst bieden. Het vullen van een fonds kan op verschillende manieren gebeuren. Zo kan bijvoorbeeld een vast percentage uit de gemeentelijke begroting voor bodemroerende projecten (rioleringskosten, sloopkosten, bodemsaneringen, etc.) in het fonds worden gestort. Ook zou een deel van de leges (op de bouw-, sloop- en aanlegvergunningen) in een fondsconstructie kunnen worden ondergebracht. Het verdient aanbeveling om de tegemoetkoming in het geval van excessieve kosten in een subsidievorm te presenteren. Dit heeft twee voordelen:

- De gemeente kan vooraf duidelijk voorwaarden stellen voor het in aanmerking komen voor subsidiëring van een archeologieproject. Op die manier kan de gemeente de kleinere particulier tegemoet komen en kunnen bijvoorbeeld de gemeente zelf en eventueel grote ontwikkelprojecten uitgesloten worden.
- Het maximale subsidiebedrag kan op jaarbasis worden vastgesteld (op = op).

De gemeente kan in de toekomst een archeologiefonds opzetten. Om deze regeling aan een ieder duidelijk te maken kan deze worden vastgelegd in een archeologie- of erfgoedverordening. Over de vorm en inhoud van dit fonds zou nog verder moeten nagedacht.

7.2.5 Bestuurslastenvergoeding door het Rijk

Aan de nieuwe verantwoordelijkheden van gemeenten zijn dus kosten verbonden. Deze kosten worden voor een deel door het Rijk gecompenseerd, via een uitkering uit het zogenaamde gemeentefonds. De jaarlijkse compensatie die de gemeente Echt-Susteren krijgt, is gebaseerd op het aantal woonruimten van de gemeente (huidig aantal woonruimten in gemeente: 14442) en is niet geoormerkt. De gemeente zou ervoor kunnen kiezen dit laatste alsnog te doen.

Het geld dat door het Rijk jaarlijks in het Gemeentefonds van Echt-Susteren wordt gestort, bedraagt € 13.335,- ($14442 * € 0,58 * 1,592$).

(bron: <http://www.sam-limburg.nl/informatie.aspx> [bestuurslastenvergoeding Malta])

7.2.6 Versterk de economie; gebruik het potentieel van de archeologie!

De economie (vooral de werkgelegenheid in de toeristisch-recreatieve sector) van de gemeente Echt-Susteren kan door het uit te voeren archeologiebeleid worden ondersteund en versterkt: de toeristisch -recreatieve mogelijkheden kunnen immers worden bevorderd en er wordt samenhang gebracht in de verworven kennis van de gemeente. Beide aspecten dragen bij aan een aantrekkelijke regio, wat positief werkt op het cultuurtoerisme en het vestigingsklimaat.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Des te pro-actiever de gemeente zicht opstelt en een gedegen archeologie-/cultuurhistoriebeleid uitwerkt, des te meer vruchten dit beleid zal afwerpen. In de hoofdstukken 4 en 6 is reeds een groot aantal voorbeelden gegeven, die hieraan een bijdrage kunnen leveren.

De gemeente wordt geadviseerd om naast de lasten, vooral ook te kijken naar de voordelen die archeologie met zich meebrengt! Maak gebruik van het potentieel van de archeologie en versterk de economie ermee! Goed voor nu en goed voor de toekomst!!

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Literatuur

- Gaauw, P. van der**, 2008. *Provinciale archeologische aandachtsgebieden; Archeologisch selectie-document*. Provincie Limburg, Maastricht.
- Gemeente Echt-Susteren**, 2008. *Erfgoedverordening 2008 gemeente Echt-Susteren*. Gemeente Echt-Susteren.
- Gemeente Echt-Susteren**, 2008. *Ontwerp Strategische Visie 2020*. gemeente Echt-Susteren.
- KICH**, 2009. *Kennisinfrastructuur Cultuurhistorie (KICH)*. Ontleend aan <http://www.kich.nl>.
- Luinge, R.A.C.**, 2009. *Bouwen, ruimte en archeologie. Juridisch kader voor niet-archeologen*. SIKB, Gouda.
- Ministerie van OCenW**, 1988. *Monumentenwet 1988*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW**, 2004. *Meer dan de som: cultuurnota 2005-2008*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW**, 2006. *Wijziging van de Monumentenwet 1988 en enkele andere wetten ten behoeve van de Archeologische Monumentenzorg mede in verband met de implementatie van het Verdrag van Valletta*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW**, 2007. *Kunst van Leven. Hoofdlijnen cultuurbeleid*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministerie van OCenW**, 2008. *Visie op de modernisering van de monumentenzorg Een lust, geen last*. Ministerie van OCenW, Den Haag.
- Ministeries van OCenW, LNV, VROM & VenW**, 1999. *Belvedere, beleidsnota over de relatie cultuurhistorie en ruimtelijke inrichting*. Ministeries van OCenW, LNV, VROM & V&W, Den Haag.
- Ministeries van VROM, LNV, VenW & EZ**, 2006. *Nota Ruimte: ruimte voor ontwikkeling*. Den Haag.
- Ministerie van VROM**, 2008. *Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen. Versie december 2008*. Ministerie van VROM, Den Haag.
- Ministerie van VROM**, 2006. *Wet ruimtelijke ordening*. Ministerie van VROM, Den Haag.
- Ministerie van VROM**, 2007. *De nieuwe Wro geeft ruimte* (brochure). Ministerie van VROM, Den Haag.
- Ministeries van WVC & BZ**, 1992. *Europees verdrag inzake de bescherming van het archeologisch erfgoed*. Europese Commissie, Valletta. Den Haag.
- Projectgroep NOaA**, 2006. *Nationale Onderzoeksagenda Archeologie. Versie 1.0*. Ontleend aan www.noaa.nl.
- Provincie Limburg**, 2006-2008. *Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2006, actualisatie januari 2008*. Provincie Limburg, Maastricht.
- Provincie Limburg**, 2008. *Beleidskader Cultuur 2009-2012*. Provincie Limburg, Maastricht.
- RACM**, 2009. *Archeologische Monumentenkaart*. RACM, Amersfoort.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed**, 2001-2009. *Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)*. Ontleend aan <http://archis2.archis.nl>.
- Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed**, 2009. *Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden (IKAW) versie 2.1*. Ontleend aan <http://www.archis.nl>.
- ROB**, 2003. *Archeologie en bestemmingsplannen. Juridisch-planologische mogelijkheden voor de bescherming van archeologische waarden*. ROB, Amersfoort.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Verhoeven, M., G.R. Ellenkamp & D.M.G. Keijers, 2009a. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Echt-Susteren. Deelrapport I: samenvatting en aanbevelingen. *RAAP-rapport 1951*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

Verhoeven, M., G.R. Ellenkamp & D.M.G. Keijers, 2009b. Een archeologische verwachtings- en beleidsadvieskaart voor de gemeente Echt-Susteren. Deelrapport II: Landschap en archeologie. *RAAP-rapport 1951*. RAAP Archeologisch Adviesbureau, Weesp.

z.a., 2005. Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie versie 3.1.

Gebruikte afkortingen

AMK	Archeologische Monumentenkaart
AMZ	Archeologische Monumentenzorg
ARCHIS	ARChEologisch Informatie Systeem
Bamz	Besluit op de archeologische monumentenzorg
B&W	Burgemeesters en Wethouders
DURP	Digitale Uitwisseling in Ruimtelijke Processen
IKAW	Indicatieve Kaart van Archeologische Waarden
KICH	Kennis Infrastructuur Cultuur Historie
KNA	Kwaliteitsnorm Nederlandse Archeologie
MER	Milieu Effect Rapportage
MoMo	Modernisering Monumentenzorg
-Mv	beneden maaiveld
NOaA	Nationale Onderzoeksagenda Archeologie
POL	Provinciaal Omgevingsplan Limburg
PPC	Provinciaal Planologische Commissie
PvE	Programma van eisen
PvA	Plan van Aanpak
RACM	Rijksdienst voor Archeologie, Cultuurlandschap en Monumenten. Vanaf 11 mei 2009 heet de RACM Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed
RIA	Rijksinspectie voor de Archeologie
ROEZ	Ruimtelijke Ordening en Economische Zaken
RO	Ruimtelijke Ordening
SIKB	Stichting Infrastructuur Kwaliteitsborging Bodembeheer
SVBP	Standaard Vergelijkbare Bestemmingsplannen
VNG	Vereniging van Nederlandse Gemeenten
Wamz	Wet op de archeologische monumentenzorg
Wkpb	Wet kenbaarheid publiekrechtelijke beperkingen onroerende zaken
Wro	Wet ruimtelijke ordening

Verklarende woordenlijst

AMK

Op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) staan de archeologische terreinen (monumenten) afgebeeld, waaraan door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een waardering is toegekend. Een deel van deze terreinen is wettelijk beschermd (terreinen van zeer hoge archeologische waarde, beschermd). Voor alle op de AMK aangegeven terreinen dient behoud te worden nagestreefd. Voor archeologische rijksmonumenten is behoud wettelijk verplicht. De AMK vormt altijd een momentopname en worden dan ook via een roulatiesysteem doorlopend herzien.

ARCHIS

ARCHIS is de nationale database voor vastlegging en bevraging van archeologische informatie. De database is via het internet toegankelijk voor geautoriseerde gebruikers. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is de beheerder. Nieuw verkregen archeologische gegevens moeten door de vinder aan ARCHIS worden gemeld.

IKAW

De Indicatieve Kaart van Archeologische Waarde (IKAW) geeft voor heel Nederland de kans aan op het aantreffen van archeologische resten bij werkzaamheden in de bodem. Hierbij is onderscheid gemaakt in gebieden met een hoge, middelhoge, lage en zeer lage trefkans. Bovendien zijn een groot aantal gebieden (met name de bebouwde kernen) niet gekarteerd. De IKAW is daarmee het complement van de AMK die immers de vastgestelde archeologische waarden weergeeft. De IKAW beperkt zich tot het geven van een globaal inzicht in het kwantitatieve aspect van het bodemarchief. Over aspecten als de kwaliteit, datering en diepteligging van de archeologische resten doet de IKAW geen uitspraken.

KICH

De KennisInfrastructuur CultuurHistorie (KICH) stelt cultuurhistorische informatie via internet toegankelijk. Door cultuurhistorische informatie gebundeld te ontsluiten is deze informatie integraal beschikbaar voor iedereen die in cultuurhistorie is geïnteresseerd (zoals planvormers, beleidsmakers, etc.). De op de KICH website beschikbare informatie is afkomstig van de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed, de Directie Kennis LNV en Alterra in samenwerking met projectbureau Belvedere en VROM. De Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed is beheerder van de site.

NOaA

De Nationale Onderzoeksagenda Archeologie (NOaA) omvat een actueel overzicht van de stand van kennis van ons archeologisch bodemarchief. Bovendien is erin opgenomen wat men daarover in de komende jaren te weten wil komen. De NOaA is richtinggevend voor Programma's van Eisen, onderzoek en uitwerking. Het is een hulpmiddel bij het maken van onderzoekskeuzen en het formuleren van onderzoeksvragen. Verder kan de NOaA als instrument bij waardering benut worden. De NOaA kan mede richtinggevend zijn voor de ontwikkeling van een gemeentelijke dan wel regionale of zelfs provinciale onderzoeksagenda.

Overzicht van figuren, tabellen en bijlagen

Figuur 1. Voorbeeldverdeling van taken en bevoegdheden van de verschillende afdelingen.

Tabel 1. Aantal dossiers dat gemiddeld per jaar aan de gemeente wordt voorgelegd.

Tabel 2. Ondergrenzen.

Bijlage 1. Ondergrenzen: een onderbouwing.

Bijlage 2. Fasering van de AMZ.

Bijlage 3. Voorbeeldregels.

Bijlage 1: Ondergrenzen – een onderbouwing

In overleg met de gemeente zijn voor de verschillende archeologische monumenten, vindplaatsen en verwachtingen ondergrenzen opgesteld, zoals weergegeven in tabel 2. In de tabel zijn de verschillende gebieden waarvoor dezelfde ondergrenzen gelden gegroepeerd, zodat er 8 gebieden met “Waarde Archeologie” (WA-1 t/m WA-8) zijn. De gemeente kan onderstaande ondergrenzen rechtstreeks overnemen in haar beleid en/of bestemmingsplannen, maar is ook bevoegd hiervan af te wijken. Het blijft een maatschappelijke afweging om archeologisch onderzoek ergens al dan niet verplicht te stellen.

ONDERGRENZEN			
Waarde archeologie	Verwachting/waarde	Plangebied / Bodemingreep	
		Groter dan	Dieper dan
WA-1	AMK-terrein (archeologisch monument); terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd	Wordt bepaald door RCE	Wordt bepaald door RCE
WA-2	AMK-terrein (archeologisch monument); terrein van zeer hoge en hoge archeologische waarde	30 m ²	40 cm
	Zone rondom ARCHIS-waarneming/vondstmelding/vindplaats		
WA-3	AMK-terrein (archeologisch monument); terrein van hoge archeologische waarde, historische stadskernen	100 m ²	40 cm
	AMK-terrein (archeologisch monument); terrein van archeologische waarde		
WA-4	AMK-terrein (archeologisch monument); terrein van hoge archeologische waarde, historische dorpskernen	250 m ²	40 cm
WA-5	Hoge verwachting voor droge landschappen	1000 m ²	40 cm
	Hoge verwachting voor droge landschappen, provinciaal aandachtsgebied		
	Hoge verwachting voor natte landschappen		
	Hoge verwachting voor natte landschappen, provinciaal aandachtsgebied		
	Hoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen		
	Hoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen, provinciaal aandachtsgebied		
	Middelhoge verwachting voor natte landschappen		
	Middelhoge verwachting voor natte landschappen, provinciaal aandachtsgebied		
	Middelhoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen		
	Middelhoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen, provinciaal aandachtsgebied		
WA-6	Middelhoge verwachting voor droge landschappen	2500 m ²	40 cm
	Middelhoge verwachting voor droge landschappen, provinciaal aandachtsgebied		
WA-7	Lage verwachting voor droge of natte landschappen, provinciaal aandachtsgebied	10.000 m ²	40 cm
WA-8	Lage verwachting voor droge en natte landschappen	Geen restricties	Geen restricties

Tabel 2. Ondergrenzen.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren
Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Uitgangspunt bij de aanbevolen ondergrenzen is dat archeologisch onderzoek – indien mogelijk – reeds wordt uitgevoerd bij de voorbereiding van een bestemmingsplanprocedure ten behoeve van een nieuwe ontwikkeling. Hierbij wordt het gehele gebied onderzocht dat in procedure wordt gebracht (en niet alleen de ingrepen). De voordelen van deze werkwijze zijn in deelrapport III, § 5.2 uitgewerkt.

De ondergrenzen geven aan wanneer archeologisch onderzoek noodzakelijk is, namelijk bij bodemingrepen die groter zijn als de ondergrenzen. Anders gezegd: bodemverstoringen zijn geoorloofd tot aan het maximum van de ondergrens in een bepaald gebied.

Hieronder volgt een verantwoording voor de gekozen ondergrenzen, eerst met betrekking tot oppervlakte, vervolgens met betrekking tot diepte. In algemene zin zijn de ondergrenzen gebaseerd op een kwalitatieve afweging van wat wetenschappelijk noodzakelijk/wenselijk is en wat maatschappelijk haalbaar/betaalbaar is. Tevens is het aantal onderscheiden groepen bewust beperkt gehouden om de koppeling met bestemmingsplannen niet onnodig complex te maken.

Als richtlijn bij onderstaande ondergrenzen geldt: hoe hoger de archeologische waarde of verwachting, hoe kleiner de ondergrens. In gebieden met een hoge archeologische verwachting bevinden zich naar verwachting meer vindplaatsen dan in gebieden met een middelhoge en een lage archeologische verwachting. De kans op het aantreffen van archeologische resten is het grootst in gebieden met een hoge archeologische verwachting. Voor deze gebieden geldt dat ook bij relatief kleine ingrepen vindplaatsen kunnen worden verstoord. Of vindplaatsen ook daadwerkelijk worden aangetroffen en verstoord, wordt sterk bepaald door bijvoorbeeld de aard, omvang en diepteligging van de vindplaatsen en de aard, omvang en diepte van de geplande bodemingrepen.

Er is getracht zoveel mogelijk aan te sluiten bij de archeologische ondergrenzen zoals elders gehanteerd in Zuid-Nederland. Een kwantitatieve onderbouwing, waarbij op grond van statistiek ondergrenzen worden berekend, is met de huidige stand van kennis nog niet goed mogelijk. Bovendien blijft de afweging van wat wetenschappelijk noodzakelijk is en wat maatschappelijk haalbaar is altijd een subjectieve kwestie.

Oppervlakte

WA-1 (AMK-terrein - archeologisch monument - terrein van zeer hoge archeologische waarde, beschermd)

Wordt bepaald door de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. Voor deze rijksbeschermden archeologische monumenten geldt dat er een Monumentenvergunning moet worden aangevraagd bij de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed. De minister beslist, maar Burgemeester en Wethouders spelen een rol in de procedure. Behoud van deze terreinen en bescherming van de aanwezige resten is van groot belang. Ingrepen op deze terreinen zijn zeer schadelijk voor de archeologische resten en moeten dus te allen tijde worden voorkomen.

WA-2 (AMK-terrein - archeologisch monument - terrein van zeer hoge en hoge archeologische waarde; zone rondom ARCHIS-waarneming/vondstmelding/vindplaats), **30 m²**

Vastgestelde aanwezigheid van archeologische resten; er is grote kans dat bodemingrepen resulteren in aantasting van archeologische resten.

Niet altijd is de begrenzing van een AMK-terrein echter goed onderbouwd en/of is niet precies duidelijk waarom een terrein als archeologisch waardevol is aangeduid. Aanvullend archeologisch onderzoek kan dan tot een beter inzicht in de begrenzing en waarde van het terrein leiden. Dit kan betekenen dat het terrein minder waardevol is of dat het veel kleiner is dan gedacht. Het omgekeerde is uiteraard ook mogelijk. Omdat deze gebieden echter 'bewezen' zeer belangrijke archeologische waarden bevatten, worden alleen kleine gebieden van onderzoek vrijgesteld. De grens van 30 m² is gekozen omdat bouwwerken tot deze omvang reeds vergunningvrij zijn (grens lichte bouwvergunning). Kleinschalige verstoringen (zoals het planten van bomen) blijven echter wel mogelijk.

WA-3 (AMK-terrein - archeologisch monument - terrein van hoge archeologische waarde, historische stadskern; AMK-terrein - archeologisch monument - terrein van archeologische waarde), **100 m²**

Er is een historisch belang van de oude stadskern (met een hoge dichtheid aan archeologische resten) en er is een vastgestelde aanwezigheid van archeologische resten (monument); er is grote kans dat bodemingrepen resulteren in aantasting van archeologische resten. Het belang van de terreinen is echter iets minder dan de terreinen van WA-2, vandaar dat de ondergrens iets ruimer is genomen.

Met name bij zeer kleine, particuliere ontwikkelingen (kleine uitbouw, garage, etc.) wegen archeologische kosten onevenredig zwaar op het budget van het project. Met het hanteren van deze ondergrens blijven kleinschalige ontwikkelingen mogelijk, wat met name ook deze particulier zal ontzien.

WA-4 (AMK-terrein - archeologisch monument - terrein van hoge archeologische waarde, historische dorpskernen), **250 m²**

Zie WA-3. Er is een historisch belang van oude dorpskernen. De verwachte dichtheid aan archeologische resten is echter minder hoog (middelhoge dichtheid), waardoor de ondergrens iets ruimer is genomen dan bij WA-3. Kleinschalige ontwikkelingen zijn mogelijk.

WA-5 (hoge verwachting voor droge landschappen; hoge verwachting voor droge landschappen, provinciaal aandachtsgebied; hoge verwachting natte landschappen; hoge verwachting natte landschappen, provinciaal aandachtsgebied; hoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen; hoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen, provinciaal aandachtsgebied; middelhoge verwachting voor natte landschappen; middelhoge verwachting voor natte landschappen, provinciaal aandachtsgebied; middelhoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen; middelhoge verwachting voor natte landschappen, Maasafzettingen, provinciaal aandachtsgebied), **1000 m²**

Hoge verwachting voor natte landschappen: deze verwachting betreft voornamelijk (afgedekte) bewoning en begraving die zich veelal over relatief grote gebieden (> 1000 m²) uitstrekt. Hoewel met kleinere ingrepen archeologische waarden verloren zullen gaan, zal de schade (t.o.v. de gehele vindplaats) beperkt zijn. De grens van 1000 m² is gebaseerd op de zones met een hoge verwachting in provinciale aandachtsgebieden.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren
Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Deze ondergrens geldt ook voor gebieden in natte landschappen met een hoge en middelhoge verwachting, omdat archeologische vindplaatsen in natte landschappen vaak geïsoleerde 'puntlocaties' (bruggen, boten, fuiken, etc.) zijn en daardoor bij te hoge ondergrenzen te vaak 'verloren' zouden gaan.

WA-6 (*middelhoge verwachting voor droge landschappen; middelhoge verwachting voor droge landschappen, provinciaal aandachtsgebied*), **2500 m²**

Zie WA-5. De ondergrens is vanzelfsprekend hoger dan in gebieden met een hoge verwachting.

WA-7 (*lage verwachting voor droge of natte landschappen, provinciaal aandachtsgebied*), **10.000 m²**

Zones met een lage verwachting in provinciale aandachtsgebieden dienen volgens de Provincie een dergelijke ondergrens te hebben. Hoewel de provincie onderkent dat deze schijnbare discrepantie kan leiden tot vragen van de gemeente (druist in tegen de wens om tot een vermindering van onderzoeksdruk te komen), motiveert zij deze ondergrens als volgt: "*een lage verwachtingswaarde betekent niet dat er in de gebieden geen archeologie aanwezig is of dat de eventueel aanwezige archeologische vindplaatsen een lage waarde hebben. Het betekent alleen dat de dichtheid aan archeologische resten (naar verwachting) kleiner is dan in gebieden met een (middel-)hoge verwachtingswaarde. De essentie van het aanwijzen van aandachtsgebieden is juist dat de archeologische verschijnselen in het omringende landschap worden onderzocht*" (Van der Gaauw, 2008). Vandaar dat deze gebieden toch onderzoeksplichtig zijn.

WA-8 (*lage verwachting voor droge en natte landschappen*), **geen restricties**

Geen restricties als gevolg van lage verwachting. Hoewel in deze gebieden in principe wel archeologische resten aanwezig kunnen zijn, zal de kans op het aantreffen en verstoren van deze resten zo laag zijn dat de schade aan de archeologie beperkt blijft. Aangezien er tevens de wens bestaat om tot een vermindering van de onderzoeksdruk te komen, worden deze gebieden vrijgegeven. Dit betekent niet dat deze gebieden geheel buiten het zicht verdwijnen. In archeologische aandachtsgebieden (zie WA-7) worden deze gebieden wel meegenomen. Indien het onderzoek in de aandachtsgebieden tot nieuwe inzichten leidt, kunnen in de toekomst ook de gemeentelijke ondergrenzen hierop worden aangepast.

Wordt er toch een vindplaats aangetroffen dan dient deze te worden aangemeld bij ARCHIS.

Diepte

WA-1 t/m WA-8

De ondergrens van **40 cm** beneden maaiveld (-Mv) is gebaseerd op de gemiddelde dikte van de reeds verstoorde bovengrond (de bouwvoor).

Alle bodemingrepen die niet dieper reiken dan 40 cm -Mv zijn in principe vrijgesteld van archeologisch onderzoek. Een uitzondering hierop vormen de wettelijk beschermde monumenten. Deze ondergrens van 40 cm is gebaseerd op de gemiddelde diepte van een bouwvoor. Hoewel in de bouwvoor archeologische resten kunnen voorkomen, bevinden deze zich niet meer in hun oorspronkelijke context. De waarde van deze resten is daar relatief gering.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid

Ingrepen dieper dan 40 cm -Mv hoeven niet in alle gevallen tot verstoring van archeologische waarden te leiden omdat de archeologische waarden bijvoorbeeld veel dieper liggen dan de geplande ingrepen. Dit dient echter wel door middel van een archeologisch (bureau)onderzoek zorgvuldig te worden onderzocht en onderbouwd.

Bijlage 2: Fasering van de AMZ

<p>Optie 1: Einde archeologisch onderzoek</p> <p>Vrijgeven (evt. onder voorwaarden) van het terrein.</p>	<p>Optie 2: Fysiek beschermen</p> <p>Beschermen van de archeologische relictten in de grond door planaanpassing of planinpassing.</p>	<p>Optie 3: Opgraven</p> <p>Opgraven van de archeologische relictten. Daarna vrijgeven van het terrein.</p>	<p>Optie 4: begeleiden</p> <p>Begeleiden van de werkzaamheden door archeologen (via protocol proefsleuven of opgraven).</p>
---	--	--	--

Bijlage 3: Voorbeeldregels

Hieronder is een aantal voorbeeldregels opgenomen in verband met de bescherming van archeologische waarden door middel van een dubbelbestemming '*waarde archeologie*'. Deze regels kunnen niet zonder meer in elk bestemmingsplan worden opgenomen. Voor het – in het belang van de archeologische monumentenzorg – opleggen van beperkingen aan gebruikers en eigenaren van gronden, is een goede onderbouwing noodzakelijk!

Geadviseerd wordt om voor iedere onderscheidde categorie met 'Waarde archeologie' (WA-1 t/m WA-8) aparte regels op te stellen. In deze bijlage zijn voorbeeldregels voor de categorieën WA-1 en WA-4 nader uitgewerkt. De voorbeeldregels voor WA-4 kunnen – met uitzondering van de ondergrenzen – tevens worden gebruikt voor de andere categorieën. De regels zullen nog nader moeten worden ingevuld (waar aangegeven met 'xxx') en aangevuld met bijvoorbeeld procedureregels.

Er wordt nadrukkelijk vermeld dat er momenteel nog geen standaardregels bestaan, waarin de nieuwe Wro en de SVBP2008 zijn toegepast. Deze worden mogelijk op korte termijn ontwikkeld. De gemeente kan onderstaande regels gebruiken, maar RAAP kan geen enkele aansprakelijkheid aanvaarden voor eventueel hieruit voortvloeiende schade.

Bron: ROB (2003), Luinge (2009), Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed (de heer F. van den Berg), door de auteur herschreven met inachtneming van de nieuwe Wro en de beleidsadvieskaart van de gemeente Echt-Susteren.

Artikel xxx: Waarde archeologie 1 (WA-1)

1. Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde – Archeologie 1' aangewezen gronden zijn tevens bestemd voor het behoud en bescherming van de archeologische waarden. Deze gronden zijn op basis van de Monumentenwet 1988 door de Minister van Onderwijs, Cultuur en Wetenschap aangewezen als beschermd (archeologisch) rijksmonument. Deze bestemming is primair ten opzichte van de overige aan deze gronden toegekende enkelvoudige bestemmingen.

Voor de desbetreffende gronden is het bepaalde in de Monumentenwet 1988 van toepassing.

2. Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd het bestemmingsplan te wijzigen door de bestemming 'Waarde archeologie 1' als bedoeld in lid 1 geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, nadat de aanwijzing als beschermd rijksmonument op grond van de Monumentenwet 1988 is ingetrokken.

Artikel xxx: Waarde archeologie 4 (WA-4)

1. Bestemmingsomschrijving

De voor 'Waarde - Archeologie 4' aangewezen gronden zijn, behalve voor de andere daar voorkomende bestemming, tevens bestemd voor het behoud en bescherming van de archeologische waarden van de gronden. Deze bestemming is primair ten opzichte van de overige aan deze gronden toegekende bestemmingen. Voor zover op de plankaart nog andere dubbelbestemmingen voor deze gronden zijn aangegeven, is de voorrangregeling zoals opgenomen in artikel xxx van toepassing.

2. Bouwregels

1. Indien het oprichten van een bouwwerk waarvoor een bouwvergunning wordt gevraagd, kan leiden tot aantasting van archeologische waarden, wordt de bouwvergunning pas verleend nadat de aanvrager een rapport heeft overlegd waarin de archeologische waarde van het te verstoren terrein naar oordeel van burgemeesters en wethouders in voldoende mate is vastgesteld of waaruit blijkt dat:
  - a. archeologische waarden op de betrokken locatie niet aanwezig zijn;
  - b. het behoud van de archeologische resten in voldoende mate kan worden gewaarborgd, of;
  - c. de archeologische resten door de verstoring niet onevenredig worden geschaad.
2. Het bepaalde in lid 2, sub 1 is niet van toepassing indien:
  - a. het een bouwwerk, geen gebouw zijnde, betreft dat voor archeologisch onderzoek noodzakelijk is;
  - b. het vervanging, vernieuwing of verandering van bestaande bebouwing betreft, waarbij de oppervlakte voor zover gelegen op of onder peil niet wordt uitgebreid;
  - c. de verstoring zich beperkt tot 40 cm onder het oppervlak;
  - d. de grootte van de bodemingreep kleiner is dan 250 m².
3. Indien uit het onder lid 2, sub 1 genoemde rapport blijkt dat de archeologische resten van de gronden door het verlenen van de bouwvergunning kunnen worden verstoord, kunnen burgemeesters en wethouders aan de bouwvergunning de volgende voorschriften verbinden:
  - a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor monumenten in de bodem kunnen worden behouden;
  - b. de verplichting tot het doen van opgravingen;
  - c. de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan door burgemeester en wethouders bij de vergunning te stellen kwalificaties.
4. Bij het aantreffen van archeologische waarden van nationaal belang, vragen burgemeester en wethouders – alvorens de vergunning te verlenen – de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed om advies. De bouwvergunning wordt niet verleend, dan nadat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een verklaring van geen bezwaar heeft gegeven.
5. Indien het lid 2, sub 3, onderdeel c van toepassing is, wordt in de voorschriften geregeld wat de gevolgen zijn bij vondsten die worden gedaan tijdens de uitvoering van de bouwwerkzaamheden.

3. Aanlegvergunning

1. Het is verboden voor de 'Waarde – Archeologie 4' aangewezen gronden, zonder of in afwijking van een schriftelijke vergunning van burgemeester en wethouders (aanlegvergunning) de volgende werken of werkzaamheden uit te voeren of te laten uitvoeren:
  - a. het uitvoeren van grondbewerkingen waartoe ook wordt gerekend vergraven, afgraven, woelen, mengen, diepploegen, egaliseren, aanleggen van drainage en ontginnen;
  - b. het aanleggen of verbreden van wegen, paden of parkeergelegenheid en het aanbrengen van andere oppervlakteverhardingen;
  - c. het aanleggen en verbreden van sloten, vijvers en andere wateren;
  - d. het aanbrengen van ondergrondse transport-, energie-, telecommunicatie- of andere leidingen en de daarmee verband houdende constructies;
  - e. het aanleggen van bos of boomgaard die op het tijdstip van het van kracht worden van dit plan niet als zodanig kunnen worden aangemerkt.
2. Het bepaalde in lid 3, sub 1 is niet van toepassing:
  - a. op werken of werkzaamheden die het normale onderhoud, gebruik en beheer betreffen of die reeds in uitvoering zijn op het tijdstip van het van kracht worden van het bestemmingsplan
  - b. de verstoring zich beperkt tot 40 cm onder het oppervlak;
  - c. de grootte van de bodemingreep kleiner is dan 250 m²
3. De aanlegvergunning wordt niet verleend dan nadat de aanvrager een rapport heeft overgelegd waarin de archeologische waarde van het plangebied naar oordeel van burgemeesters en wethouders in voldoende mate is vastgesteld of waaruit blijkt dat:
  - a. archeologische waarden op de betrokken locatie niet aanwezig zijn;
  - b. het behoud van de archeologische resten in voldoende mate kan worden gewaarborgd, of;
  - c. de archeologische resten door de verstoring niet onevenredig worden geschaad.
4. Indien uit het onder lid 3, sub 3 genoemde rapport blijkt dat de archeologische resten van de gronden door het verlenen van de aanlegvergunning kunnen worden verstoord, kunnen burgemeesters en wethouders aan de aanlegvergunning de volgende voorwaarden verbinden:
  - a. de verplichting tot het treffen van technische maatregelen waardoor monumenten in de bodem kunnen worden behouden;
  - b. de verplichting tot het doen van opgravingen; of
  - c. de verplichting de activiteit die tot bodemverstoring leidt, te laten begeleiden door een deskundige op het terrein van de archeologische monumentenzorg die voldoet aan door burgemeester en wethouders bij de vergunning te stellen kwalificaties.
5. Bij het aantreffen van archeologische waarden van nationaal belang, vragen burgemeester en wethouders – alvorens de vergunning te verlenen – de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed om advies. De aanlegvergunning wordt niet verleend, dan nadat de Rijksdienst voor het Cultureel Erfgoed een verklaring van geen bezwaar heeft gegeven.
6. Indien lid 3, sub 4, onderdeel c van toepassing is, wordt in de voorschriften geregeld wat de gevolgen zijn bij vondsten die worden gedaan tijdens de uitvoering van de werkzaamheden of werken.

Voorrangsregeling

Voor zover de op de plankaart aangegeven dubbelbestemmingen geheel of gedeeltelijk samenvallen, gelden:

1. als eerste de bepalingen van artikel xxx (Waterkering);
2. als tweede de bepalingen van artikel xxx (Waarde archeologie);
3. als derde de bepalingen van artikel xxx (Grondwaterbeschermingsgebied);
4. als vierde de bepalingen van artikel xxx (Leidingen).

Wijzigingsbevoegdheid

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd met toepassing van artikel 3.6 van de Wet ruimtelijke ordening het bestemmingsplan te wijzigen door:

1. de bestemming 'Waarde-Archeologie 4', als bedoeld in artikel xxx.1, lid 1 geheel of gedeeltelijk te doen vervallen, indien op basis van archeologisch onderzoek is aangetoond dat op de betrokken locatie geen archeologische waarden (meer) aanwezig zijn; of
2. aan gronden de bestemming 'Waarde-Archeologie 4' toe te kennen, indien uit archeologisch onderzoek blijkt dat de bestemming van deze gronden, gelet op ter plaatse aanwezige archeologische waarden, aanpassing behoeft.

Nadere eisen

Burgemeester en wethouders zijn bevoegd nadere eisen te stellen aan de situering, de inrichting en het gebruik van de gronden, indien uit onderzoek is gebleken dat ter plaatse beschermingswaardige archeologische resten aanwezig zijn.

Uitwerkingsplicht

Burgemeester en wethouders werken deze bestemming uit met inachtneming van de volgende regels: alvorens tot uitwerking over te gaan, stellen burgemeester en wethouders een onderzoek in naar de aanwezigheid van archeologische resten. Indien uit dit onderzoek blijkt dat ter plaatse archeologische resten aanwezig zijn, houden burgemeester en wethouders rekening met de archeologische waarde van de gronden.

RAAP-RAPPORT 1951

Archeologie in de gemeente Echt-Susteren

Deelrapport III: Een eerste aanzet voor gemeentelijk archeologiebeleid